

Самур

№ 3 (250) 2012-йисан 16-март

1992-йисан январдилай ажъатзава

“САМУР” ГАЗЕТДИН 20 ЙИС ТАМАМ ХЪАНА!

ХАБАРАР

www.samurpress.net

Ислягвилелди гьялда

Алай йисан февралдин вацра немсерин Христиан-Демокративин Союз/Христиан-Социальный Союз (ХДС/ХСС) партийрин къецепатан сиясатдихъ галаз машгъул тир комитетди Бундестагда Дагълух Къарабагъдин къаддихъ галаз авсиятда документ къабудна. Документда къхьенвайвал, Къарабагъдин дяведа 25 агъзурдав агакъна агъалияр къевна. 1 миллиондив агакъна азербайжанвийр хайи чкайрай катиз мажбур хъыва. Документда Къарабагъдин къал ислягвилелди гьялна кланзавайди къейд авунва. И кар патал партийри Евросоюздивай ОБСЕ-дин группадик квай Франция дегишарун, Къибде Къафкъаз патал хуси векил чара авун ва и кардиз Россия желбун тлаабнава.

Цийи энциклопедия

Азербайжандин пешекарриз фадлай Низами Генжевидин яратмишунрин энциклопедия арадал гъыз кланзавай. Гила и мурад къилиз акъята. И йикъара цийи энциклопедия арадал гъун патал талукъ группа тувкъуьрнава. Алимрикайни пешекаррикай ибарат тир группадиз машгъур алим Халил Юсуфиди регъбервал гузва. Цийи энциклопедия Низами Генжевидин яратмишунрал рикл алайбур патал лугъуз тежедай къван чехи савкъват жеда.

Чалар чирна кланзава

Дидед Чалан Югъ къейд авур 23-февралдиз Азербайжандин «Мирас» твар алай Медени Ирс Чириз Куьмек Гузвай Ижтимаи Къватлади Бакудин Славян Университетда «Азербайжандин реликтив чалар» темадай семинар тухвана. Мярекатда «Мирасдин» Гуржистандай атай векилрини иштиракна. Анин Къафкъаз чирдай институтдин къвалахдар Эднур Алиева тебирдал авур рахунра Азербайжандин Къафкъаз чаларик акатзавай лезги, хиналуьг, будугъ, къириц, уди, цахур, авар, ингилай ва рутул чалар регъеншидиз ахтармишна кланзава лагъана.

Семинарал Къафкъаз чаларин къетленвилерикай, абурун дуьньядин са чалани дуьшуьш тежезвай фонемрикайни регъеншидиз ихтилатна. БСУ-дин алимири и чалар чирун патал марагъуле теклифар гана.

Дипломар патал къве шарт

Къецепатан уьлквейрин институтра ва университетра клелзавай Азербайжандин ватандашрин дипломар гъакъикъи тирди тесстик хъун ва чи республикада кардик кутун патал къве шарт кланзава. И шартлар агъадихъ галайбур я: Сад лагъайди, диплом гузвай кархана гъукуматдин къанунриг къадайвал арадал гъанвайди, вичихъ лицензия авайди хъана кланзава. Къвед лагъайди, диплом къачузвайди гъакъикъатдани гъа институтда ва я университетда клеланвайди хъунухъ герек я. Диплом ганвай кархана гъа уьлкведа аккредитация хъанвайди ятла, къецепатан дипломирихъ авсиятда Азербайжанда са гъихътин ятлани проблема хъун мумкин туш.

Бакудиз трамвай хкведа

«Лацу шегъер» проект къилиз акъудайдалай къулухъ Бакуда цийи къилелай трамвайри къвалахда. Къвенкъе Милли паркунра (Бакудин бульварда) трамвайрин рекъер кутада. Ахпа маса куьчейра трамвайри къвалахун патал къулай шартлар арадал гъида. Шегъердин анжах къилин рекъера трамвай кардик кутадач. Санлай Бакудиз трамвай хкун гъаф важибулу месэла я. Им гъам экология, гъамни экзотика патал хийирлу я, лугъузва пешекарри.

Алатай асирдин 90-йисара - кака-хъай, четин девирда, чехи дегишвилерин макъамда арадал атай “Самур” газетдин 20 йис тамам хъана. 20 йис - им чехи девир туш, жегъилвилин жанлу къуват-такъат, гележегдихъ умудар аваз вилик камар къачузвай лап хъсан бере я.

Четинвилеризни дарвилериз килиг тавуна ара датлана акъатай “Самур” газетди лезги халкъдин тарихда гел туна. Чи халкъ четинвилер алудунал, демократиядихъ ялзавай цийи жемият тувкъуьрунал желбна, адаз вилик фидай рекъер къалурна. Куьруь вахтунда “Самур” халкъдин трибунадиз элкъвена, адакай милли къетленвилер,

чи руьгъдин чешмеяр хуьдай, лезгийр хъсан крарихъ ялдай газет, камаллувилин хазина, литературный лезги члал вилик финин чешме хъана.

Цийи йис алукъай йикъалай инихъ 400-дав агакъна клелзавайбуру, алимири, шаирри, хъырагри, журналистри, жавабдар къуллугърал акъвазнавай ксари, газетринни журналрин редакторри ва маса инсанри “Самур” газетдин редакциядин къвалахдарриз 20 йисан юбилей мубаракна. Къецепатан 24 уьлкведин лезгийри чун тебрикна. Им рикл шадардай, чак руьгъ кутагъвай кар я. Чна редакциядин патай квез разивал къалурзава играми клелзавайбур!

ЧИР ХЪУХЪ!

- ✓ 1997-2011-йисара «Самур» газетдин редакцияди клелзавайбурулай 13228 чар къачуна.
- ✓ Эхиримжи 15 йисуз 3842 чар газетда чап хъана.
- ✓ «Самур» 23 къецепатан уьлкведин - Россиядин (и уьлкведин 34 региондин), Туьркиядин, Германиядин, Норвегиядин, Узбекистандин, Къиргъизстандин, Къазахстандин, Украинадин, Америкадин Саьханвай Штатрин, Франциядин, Швейцариядин, Белорусиядин ва маса уьлквейрин клелзавайбуру къачузва.
- ✓ Азербайжандин ва къецепатан уьлквейрин 87 газетди ва журналди «Самурдикай» макъалаяр чапна.
- ✓ «Самур» газет 2000 клелзавайда къхьена. Виликдай йисара адахъ 5000-дин, 3000-дин, 2400-дин тиражарни хъана. Санлай газетдин таъсиб члугъазвай ва ам клелзавайбурун къадар 28 агъзурдав агакъзава.

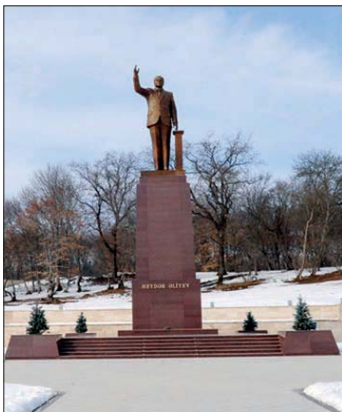
“Самур” газетдин редакциядин элкъвей столдихъ

Жуван халкъдиз лайихлу хъун бахтлувал я.

Лезги халкъдин мисал

УЎЛКВЕ ВИЛИК ФИНИН ЧЕШИНЕ

Алай йисан 16-17-февралдиз Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиев Кўлар районда хъана. Эхиримси йисара районда хъсан патах кыле феи дегишилери хъ галаз таниш хъайи ада са шумуд тебдирда иштиракна. Эвел Президентди вири дуьньядиз сейли сиясатчи Гьейдар Алиеван гьумбет зиярат авуна, анал цуьквер туна.

Гьумбет алай чка Гьейдар Алиев Рикел Хъидай Комплексдик акактава. И комплексда аялар кьугьвадай майдаи, обитиди объект кардик кутунва, гзаф абавдилер кыле тухванва. Гьумбетдиз мукьва Гьейдар Алиеван Меркез эцигнава.

Гьейдар Алиеван меркез ачухарна

Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева 16-февралдиз Гьейдар Алиеван Меркез ачухарна. Кьве мертебадин и дарамат эцигнавай чкадин умуми чил 1420 квадратметр я. Ина арадал гъанвай Гьейдар Алиеван музейда чара-чара йисара регьбердин уьмуьрдин режикайни ада кылииз акьудай крарикай чирвилер гузвай шкиларни документар кьватнава. И делилрай аквазайвал, Гьейдар Алиева гьам советрин девирда, гьамни аслу тушир девирда Азербайжандиз регьбервал гудайла яргъал аквадай сиясат тухванай. Чи республикадиз кьвед

лагъай гьилда регьбервал гуз эгечлай залаи йисара ада Азербайжан чуклуникай хвенай ва вилик тухванай. И рекъяй Гь.Алиева хайи халкьдиз авур кьулдугь лугьуз тежедай кьван зурбади я.

Кўлар кардик кутунвай Гьейдар Алиеван Меркезда интернет клубди ва кафеди кьваллахзава. Менфят кьачузвай-бурун ихтиярда 12 компьютер вуганва. Ина ижласдин зал ва электрондин ктабханани кардик ква. Ктабханада эцигнавай 16 компьютердин кумекдалди гьар гьихътин хъайитгани электрондин ктаб келсиз жеда. Ина шкилар чьугвадай ва халчачивилин кружокар арадал гъанва. Меркездих 118 чкадин кинозални ава.

Кўлар райондиз килигайла чаз чи уьлкве вилик финин умуми динамика аквазва.

Илгъам АЛИЕВ,
Азербайжан Республикадин Президент.

Азархана вини дережадинди я

Эхиримжи йисара чи уьлкведа 400-дав агакьна сагьламвал хуьдай карханаяр эцигна кардик кутунва. Абурукай садни Кўлара цийиз эцигнавай юкьван азархана я. Ам Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева ачухарна. Гьукьуматдин НафтГадин Компанидин пулдин такьатралди эцигнавай 170 чкадин азарханадин бине 2008-йисуз Президент Илгъам Алиеван иштираквилелди кутурди я. Ада 2,9 гектардин чка кьазва. Ина кылин корпусдин, веремдин, галукьдай азарин дараматрилай гьейри, алава яз 12 кумекчи дараматни эцигнава.

Азархана ачухардайла адан коллективдих ва районгьлийрин векирих галаз гьуьрушмиш хъайи Президент Илгъам Алиева лагьана: «Азархана гзаф чьехи я. Им кеферпатаи зонадин виридалайни чьехи азархана я. Ина девирдин кьадай аваданлухар эцигнава, хъсан шартлар арадал гъанва, вири отеллар фикрида кьунва. Ада хъ галаз таниш хъайила чаз акун хъи, им вилик фенвай уьлквейрин стандартир кьазвай, белки гьабурлайни вини дережада авай азархана я.»

Президентди кьейд авурвал, Кўлар район вилик финин карда Азербайжан Республикадин Гьукьуматдин НафтГадин Компаниди активдаказ иштиракзава. Ина цийи паркар кутазва, музей ачухарзава. Райондин уьмуьрда «Шагь дагь» электрикин станцияди чьехи тир роль кьугьвазва. Ада вири кеферпатаи зона электриклалди таъминларзава.

Кўлара цийи рекьери кутазва. Алай вахтунда Баку-Кьуба-Кўлар рехь кутазва ва Кьуба-Кўлар рехь гуьнгуна хузава. Виликлай районда Самур-Гьезре рехь ачухдайла райондин чьехибуру Президентивай Яргундилай аних галай хуьрерин рекьери гуьнгуна хтун патал кумек тьалабнай. Уьлкведин чьехида и тьалабун фикрида кьуна талукь тапшурух ганаи. Гила Цехуьлдал кьван цийи рехь кутазва. И рекьикай 30-дав агакьна хуьрерин агьалийри менфят кьачуда.

Са шумуд йис вилик Кўлара чьехи Олимпиядин комплекс эцигна. Гила «Шагь дагь» Хьуьтлуьн ва Гатун Туризмдин Комплекс эцигнава. Хуьрериз газ чьугьвазва, шегьердин цин ва канализациядин линияр цийи хьувун фикрида кьунва. Гьакї шегьерда Шагьматдин Меркезди арадал гъанва.

Шагьматдин меркез кардик кутуна

Кўларвияр спортдал гзаф рикл алайбуру я. Инай шумудни са вири дуьньядиз сейли

спортсменар акьатнава. 16-февралдиз Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева лент атлана ачухарай цийи Шагьматдин Меркезди кўларвияр спортдин и хилийни чьехи агалкьунар кьазанмишдай мумкинвал гуда. Виликлай кинотеатр кылай-кылииз гуьнгуна хтунна Шагьматдин Меркездиз элкъуьрнава. Ада хъ 1500 квадратметрдин гьен, шагьмат кьугьвадай кьве утагь, турнирдин чьехи зал ава. Залда 40 шагьматдин стол эцигнава. Абурукай 10 электрондин кулар алайбуру я. И карди кьугьунриз

Интернетдай килигдай мумкинвал гузва. Ина 13 компьютер эцигнавай кылиди утагь ва ктабханани ава.

Шагьматдин Меркезда гьам республикадин, гьамни дуьньядин турнирар тухун патал вири жуьредин кьулай шартлар арадал гъанва.

«Шагь дагь» комплекс тай авачирди я

17-февралдиз Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиев ва адан ханум Мегьрибан Алиева «Шагь дагь»

Хьуьтлуьн ва Гатун Туризмдин Комплексдин эцигунрин сад лагъай девирдин тамамарнавай краихь галаз таниш хъана. Медениятин ва туризмдин министр Эбуьлфез Кьараева комплексдин эцигуьрикай Президентдиз гегьеншидиз

малумат гана. Эцигунриз гьеле 2006-йисалай гьазурвилер акунай ва 2009-йисан сентябрдиз Президент Илгъам Алиеван иштираквилелди комплексдин бине кутунай.

Кўларвияр 32 километр яргъаз, «Шагь дагь» Милли Паркунин чилерал эцигнавай, гьуьлуьвай 1300-2300 метрдин кьакьанвиле авай и объектди 2058 гектардин чка кьазва. Им дуьньядин тай авачир проектрикай сад я ва ада йисан вири вахтарна кьваллахда. Исятда дагьларай тьуз машиндин рекьер кутазва, мукьвер эцигнава, чил авахъзайвай чкай гуьнгуна хузава.

Президент Илгъам Алиев комплексдин лифтнин базада тухузвай краихь галаз марагьлу хъана. Адаз малумат гайивал, ина крар кылииз акьудна кьутягьзава. И база 2-3 йикьан ял ягъзайбуру патал фикрида кьунвайди я.

Алай вахтунда туристар лыжайраллаз эвичдай рекьин вини кылииз акьудун

патал яшу цилин рекьер арадал гьызва. 2, 4, 8 ва 9-нумрадин лифтар тьукьлуьрна кьутягьнава. 3-нумрадин лифтни эцигнава. Сад лагъай девирда ина яшу цилинин 9 рехь кардик акалда.

Лифтинин базада эцигнавай мугьманханадих санлай 40 утагь, ресторан, бар, кафе, бильярд кьугьвадай утагь, тьукьвенар, конфраис тухудай зал, медпункт, кьваллахзайбуру патал утагьвар, шуд лифт, машинар хуьдай чкайр ва маса объектрани ава. Президент Илгъам Алиев ва адан ханум Мегьрибан Алиева мугьманханадин утагьра арадал гъанвай кьулай шартларих галаз таниш хъана.

Уьлкведин чьехида малумат гайивал, сад лагъай девирдиз талукь яз ина газдин генератордин станция эцигунин, гекер тир вири коммуникацияр ва кьеспепатаи инфраструктура кардик кутунин рекьяйни гзаф крар кылииз акьуднава. Кўларай иниз 35,7 километрдин яргьвиле газдин линия чьугунва. 35 километрдин яргьвиле авай канализациядин системани кардик кутун патал гьазур я. 29 километрдин телефондин линия чьугуна кьутягьзава. Вичин яргьивал 32,6 километр хъана кьанзавай 110 киловатдин электрикин линиядин эцигуьнар давамзава.

Президентдиз эцигунрин кьвед лагъай девирда кыле тухун фикрида кьунвай краикай малумат гана. Гила ина мугьманханадин система арадал гьида. «Resort» отель эцигна кьутягьзава. Ирид мертебадин и дараматда туристриз гун патал президентдин нумра, Vip-suit утагь, гьар сада кьве кас амукьдай 170 утагь, пуд конфраисдин зал, ругуд ресторан, SPA-дин меркез, сирванун патал гьавиз, аялрин бахча, лыжияр гьавиз чирдай мектеб, чилин кьаник машинар хуьдай чкайрни фикрида кьунва. «Resort» отелдин патав мадни кьве мугьманхана эцигда ва алишверидин меркез кардик кутуда.

Проектдив кьадайвал, виликай кьезмай йисара ина гьечьчи мугьманханаар, пансионат, «Шагь дагь» Жегьлирин Меркез, 900 нумрадин «Relax», 200 кас гьакьдай дискотекадин дараматни эцигда. Азербайжан Республикадин Президент Илгъам Алиева комплексда кьвед лагъай девирда кыле тухвана кьанзавай краихь галаз алакьуду яз гекер тир тапшуругьар ва меслятар гана.

QƏZETİMİZİN TARİXİNDƏN

Müstəqil Azərbaycanda milli azlıqlara göstərilən dövlət qayğısının bariz nümunəsi sayılan, respublikamızın demokratik yolla inkişafının göstəricilərindən olan "Samur" qəzeti 1992-ci ilin yanvarında "Samur" Ləzgi Mədəniyyət Mərkəzinin orqanı kimi fəaliyyətə başlamışdır. Onun ilk redaktoru tanınmış jurnalist Feyruz Bədəlov olmuşdur. Həmin ilin noyabrından qəzetə rəhbərlik sənətsünaşlıq elmləri doktoru Nürəddin Həbibova həvalə olunmuşdur. Onun redaktorluğu dövründə qəzet böyük fasilələrlə çıxmışdır.

"Samur" 23 ölkədə oxunur

1997-ci ildən yazıçı-jurnalist Sədaqət Kərimova qəzetin baş redaktorudur. Onun və redaktor müavini, tanınmış qələm sahibi Müzəffər Məlikməmmədovun sayıları nəticəsində qəzet oxucuların sevimli mətbu orqanına çevrilmişdir. Üç dildə - Azərbaycan, ləzgi və rus dillərində materiallar dərc edən qəzetin ləzgi xalqının mədəniyyətinin, dilinin, adət və ənənələrinin, tarixinin qorunub saxlanması ilə yanaşı, Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ləzgilərinə çatdırılmasında da böyük rolu vardır. Peşəkar jurnalistlərin çalışdıqları qəzet maddi çətinliklər üzündən son vaxtlar ayda bir dəfə çıxmasına baxmayaraq ("Samur" qəzetinə 1997-ci ildən bu yana hökumət tərəfindən maliyyə yardımı göstərilmir), onun 2 mindən artıq daimi oxucusu, "Samur" internet qəzetinin isə bütün dünyada 20 mindən artıq veb-izləyicisi vardır. Azərbaycan və Dağıstan respublikaları arasında dostluq körpüsü rolunu oynayan qəzetin hər iki ölkənin mədəni və mənəvi həyatından verdiyi

materiallar oxucular tərəfindən minnətdarlıqla qarşılanır.

2000-ci ildə redaksiyanın kollektivi və yüzlərlə oxucu "Samur"un 100-cü sayının çapdan çıxmasını Bakının R.Bəhbudov adına Mahni Teatrında təntənə ilə qeyd etdi. Azərbaycan Respublikasının milli siyasət məsələləri üzrə dövlət müşaviri Hidayət Orucov həmin tədbirdə çıxış edərək, qəzetin fəaliyyətinə yüksək qiymət verdi. Azərbaycanın və Dağıstanın 10-dan çox hökumət orqanının rəhbərləri, məşhur alimlər və jurnalistlər, 40-a yaxın mətbu orqanının redaktorları, 11 xarici ölkədə yaşayan oxucularımız redaksiyaya təbrik məktubları və teleqramları göndərdilər. Azərbaycanın və Dağıstanın 30-dan çox qəzet və jurnali, 6 telekanal "Samur"un səmərəli fəaliyyəti ilə bağlı məqalələr və xəbərlər verdi.

Hazırda qəzet Dağıstanda, Rusiyada, Estoniyada, Qırğızistanda, Qazaxıstanda, Özbəkistanda, Ukraynada, Türkiyədə, Almaniya, ABŞ-da, Belorusiyada, İsveçrədə, bir sözlə, 23 xarici ölkədə oxunur.

Ötən illər ərzində qəzet tariximizin indiyədək qaranlıq qalan neçə-neçə səhifələrini, yüzlərlə qəhrəmanları, şairləri, alimləri və digər məşhur insanları üzə çıxarıb. Ana dilinin qorunması və inkişaf etdirilməsi onun başlıca fəaliyyət istiqamətlərindən biridir. İndiyədək qəzetin səhifələrində çoxdan unudulmuş 2000-dən çox qədim ləzgi sözləri çap olunaraq, xalqa çatdırılıb. "Samur"un səhifələrində yüzlərlə yeni sözlər həyata vəsiqə alıb.

"SAMUR" A DAYAQ OLAQ

Müstəqil Azərbaycanın yetirməsi kimi meydana gələn, üç dildə çıxan, məzmunu və nəfisi tərtibatı ilə seçilən "Samur" qəzeti fəaliyyət göstərdiyi yirmi il ərzində respublikamızın nüfuzlu mətbu orqanlarından birinə çevrilib. Ulu öndər Heydər Əliyev rəsmi bəyanatlarında, nitqlərində dəfələrlə qeyd etmişdir ki, "Azərbaycan çoxmillətli dövlətdir. Bu, respublikamızın üstünlüyüdür, milli sərvətidir. Biz bununla fəxr edirik və bu tərkibi qoruyub saxlamalıyıq..."

1995-ci ilin fevralın 20-də respublikamızın ləzgi ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşü zamanı Heydər Əliyev ləzgilərin mədəniyyətinin, dilinin inkişafı ilə bağlı bir sıra məsələlərə yaxından maraqlanmış və əlaqədar təşkilatların başçılarına tapşırıq kimi, görüş zamanı qaldırılmış konkret məsələlərə baxılısın və lazımı tədbirlər görülsün. Belə konkret məsələlərdən biri "Samur" qəzetinin müntəzəm çıxmasına kömək göstərilməsi idi. "Samur" Ləzgi Milli Mərkəzinin qəzeti kimi iqtidarın daxili və xarici siyasətini dəstəkləyən, xalqlar arasında dostluğun möhkəmləndirilməsində əvəzsiz rol oynayan "Samur" un iyrəmi illik fəaliyyəti hər daha sübut etdi ki, respublikamızda belə mətbuat orqanını yaşatmaq son dərəcə vacibdir.

Mübaligəsiz demək olar ki, ötən 20 il ərzində "Samur" qəzeti ləzgi xalqının güzgüsünə, döyünən qəlbina, düşünen beyninə çevrilib. Xalqın tarixi, mədəniyyəti, dili və adət-ənənələri ilə bağlı məsələləri geniş işıqlandıran "Samur"un üreyəyatan, düşündürən məqalələri və oçerkləri hər bir oxucu yaddaşında dərin iz buraxır. Ona görə də "Samur" bizim sevimli qəzetimizə çevrilib.

Qazanılmış uğurlarla yanaşı həm də etiraf etmək lazımdır ki, son illər maddi çətinliklər üzündən qəzet ayda bir dəfə çıxır. Onun daha tez-tez işıq üzü görməsindən ötrü hər birimiz əlimizdən gələn köməyi etməliyik. İndiki dövrdə dövlət yardımı və sponsor dəstəyi olmadan qəzet buraxmaq mümkün deyil. Heydər Əliyev siyasətini layiqlincə davam etdirən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin ölkəmizdə yaratdığı əmin-amanlıq və əlverişli şərait bizə milli mədəniyyətimizi, milli mətbuatımızı daha da inkişaf etdirmək imkanı verir. Bu imkanlardan faydalanmaq, həm dövlət orqanlarının, həm də iş adamlarının dəstəyinə nail olmaq üçün "Samur" Ləzgi Milli Mərkəzi ilə yanaşı nüfuzlu mənsəb sahiblərimiz, ziyalılarımız da səylərini əsirgəməməlidir. Sevimli qəzetimizə dayaq olmaq, onu uzun illər yaşatmaq hər birimizin borcudur.

Ş. HƏSƏNOV,
"Samur" Ləzgi Milli Mərkəzi idarə heyətinin sədri.

İLK REDAKTORLAR

FEYRUZ BƏDƏLOV

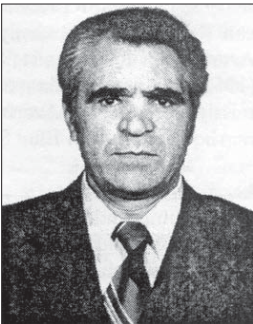
Azərbaycanda 1992-ci ildən "Samur" Ləzgi Mədəniyyət Mərkəzinin orqanı kimi nəşr edilən "Samur" qəzetinin ilk redaktoru olmuş, sonralar müstəqil "Alpan" qəzetinə rəhbərlik etmiş Feyruz Abumüslüm oğlu Bədəlov 1949-cu ildə Qusar rayonunun Düztahr kəndində anadan olmuşdur. 1977-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirib, Azərbaycan KP MK-nin "Sovet kəndi" qəzetində müxbir və şöbə müdiri vəzifələrində işləmişdir.

1994-cü ildən F.Bədəlov Cənubi Dağıstanın

institutlarında müəllimlik fəaliyyəti ilə məşğuldur. Ləzgilərin qədim mədəniyyətinin bir qolu olan politizm sahəsində elmi axtarışlar aparmış tarix elmləri namizədi F.Bədəlov "Ləzgi xalqının və dövlətinin tarixi: eramızdan əvvəl V - eramızın X yüzillikləri" (Dərbənd, 1998) və "Ləzgilərin çoxallahlıq dini" (Dərbənd, 2000) monoqrafiyalarının müəllifidir. 2006-cı ildə Rusiya Elmlər Akademiyasının sivilizasiyalar və regionlar elmi mərkəzinin Qafqaz bölməsi S.F.Bədəlovun "Ləzgilərin çoxallahlıq dini" adlı I və 2008-ci ildə eyniadlı II kitabını çap etmişdir.

F.Bədəlov RF yazıçılar və jurnalistlər ittifaqlarının üzvüdür. O, 1993-cü ildə Bakıda çapdan çıxmış "Mif" romanının və Stal Süleyman adına Ləzgi Dövlət Musiqili Dram Teatrının səhnələşdirdiyi "Filiyal", "Sərhəd" komediyalarının, "Paşaşahın arvadı və katalikos" tarixi dramının, 2011-ci ildə Moskvada nəşr olunmuş "Qırmızı yağış" kitabının və başqa əsərlərin müəllifidir.

Nurəddin Həbibov (1923-2006)

Böyük Vətən müharibəsində iştirak etmiş, orden və medallarla təltif olunmuşdur. N.Həbibov 1951-ci ildə Leningrad Dövlət Universitetinin incəsənət tarixi fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirmiş, Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Məktəbində, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasında, sonra-

dan isə Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. 1952-ci ildən Azərbaycan Milli EA Memarlıq və İncəsənət İnstitutunda çalışmış, namizədlik (1958) və doktorluq (1970) dissertasiyaları müdafiə etmişdir. Sənətsünaşlıq elminin tarixi və nəzəri problemlərinin tədqiqinə, Azərbaycan incəsənətinə və estetik məsələlərinə həsr olunmuş kitabları, monoqrafiya və məqalələri Bakıda və Moskvada nəşr olunmuşdur. Respublikamızda və xaricdə 400-dən artıq elmi məqaləsi çap olunmuşdur.

1992-1997-ci illərdə "Samur" qəzetinin redaktoru vəzifəsində işləmişdir. Sovet dövründə N.Həbibov bir müddət Azərbaycan KP MK-da təlimatçı və Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyində şöbə müdiri, ömrünün sonuna kimi Azərbaycan Milli EA İncəsənət İnstitutunun baş elmi işçisi vəzifəsində çalışmışdır.

Поздравление

От имени группы лезгинского проекта в Ufuq-S:

Наши теплые поздравления в связи с 20-ти летием газете «Самур»!

Ufuq-S и газета «Самур» служат одинаковым целям: сохранению и процветанию языка и культуры лезгинского народа. Именно поэтому на протяжении нескольких лет мы плодотворно сотрудничаем, вместе проводим лингвистические исследования, записываем фольклорные материалы и проводим семинары, посвященные языку. Сəдагəт ханум является в этом деле неоспоримым помощником и прекрасным партнером, который работает во благо лезгинского народа. Совсем недавно мы совместно работали над созданием лезгинского культурно-языкового web-сайта www.JUVANBUR.net - своеобразного мультимедийного музея для лезгин всего мира. Приглашаем всех посетить его!

Мы надеемся на дальнейшее сотрудничество, так как хотим продолжить создавать мультимедийные продукты, с целью сохранения богатого литературного наследия лезгин. И мы высоко ценим вклад редакции газеты «Самур» и лично Сəдагəт ханум в распространении лезгинской культуры в мире.

Искренне ваш,
Ufuq-S

БАРКАЯР * ТЭВРИКЛЭР * ПОЗДРАВЛЕНИЯ

Дорогие друзья!

Мне очень приятно поздравить коллектив газеты «Самур» и ее читателей с 20-летием выхода первого номера! Это почтенный возраст для газеты, которая за годы своего существования выросла в солидное издание, в котором актуальность и достоверность материалов сочетаются с оригинальностью и увлекательностью сюжетов. Благодаря этому, газета пользуется заслуженным признанием и популярностью среди многонационального круга читателей.

Становление «Самур»а пришлось на непростое время в истории лезгинского, русского и азербайджанского народов, и вклад издания в дело укрепления стабильности, развитие взаимопонимания и сохранение добрососедских отношений этих народов, сохранение их языка и культурных традиций трудно переоценить. Основная заслуга в этом принадлежит замечательному коллективу сотрудников газеты и лично главному редактору Седает Керимовой, которая бесценно руководит газетой с 1997 года.

Желаю редколлегии дальнейших успехов, творческого долголетия, благодарных читателей и только хороших новостей, а всем сотрудникам большого личного счастья.

**С любовью Марианна БЕЕРЛЕ-МООР,
Швейцария.**

Главному редактору газеты «Самур».

Дорогая Седает ханум!

Для лезгин, проживающих в Германии, очень многое значит газета «Самур». Эта та нить, которая связывает нас с Родиной. От неё исходит тепло и уют родного очага, свет лезгинского языка.

За последние годы мы сроднились с «Самуром». Приезжая на Родину, мы в первую очередь приобретаем номера газеты и, возвращаясь к себе, дарим их нашим соотечественникам.

Благодаря стараниям и кропотливому труду вашего коллектива, «Самур» стал изданием лезгин всего мира. Для нас было замечательным событием ваш приезд в Германию. Ваши публикации о нашей стране и о наших соотечественниках мы читали с трепетом души. Вы часто пишете о достижениях наших земляков за пределами Родины. Отрадно, что вы создаете контакты с лезгинскими диаспорами в разных странах, стараетесь, чтобы наши этнические корни не затерялись в этом большом мире.

Поздравляем Вас и ваш коллектив с 20-летним юбилеем. Это 20 лет каждодневного большого труда. То, что вы до сих пор проделали и продолжаете делать, невозможно переоценить.

Большой Вам поклон от нас и желаем Вам всех благ и, чтобы «Самур» и дальше процветал. Мы всегда рядом с Вами и готовы во всем Вас поддержать.

**Акиф САЛМАНОВ,
Город Цайс, Восточная Германия.**

Главному редактору газеты «Самур»

Уважаемая Седает ханум!

Поздравляем вас с 20-летним юбилеем газеты «Самур».

Самур веками носит свои воды в дагестанские и азербайджанские села и долины. Самур - не просто вода, а жизнь для десятков тысяч людей. Это цветущие сады и виноградники. Это зерно и овощи. Без этой живительной влаги, все эти земли были бы безжизненными пустынями.

А газета «Самур» вот уже двадцать лет приносит людям духовную пищу, без которой люди могут очерстветь. «Самур» не только слова и предложения, но и добрые мысли, чувства, призывающие людей к дружбе, единению, к состраданию, к человечности, к чистым и мудрым истокам культуры своего народа.

Я от имени министра по национальной политике, делам религий и внешним связям Республики Дагестан Бекмурзы Бекмурзаева и от себя лично сердечно поздравляю Вас с юбилеем газеты, желаю Вам и коллективу газеты «Самур» дальнейших творческих успехов.

**С глубоким уважением,
Заместитель министра
Расул ГАДЖИЕВ**

Гьурметлу «Самур» газетдин редакциядин коллектив, гьурметлу «Самур» газет к1елзавайбур!

Квез «Самур» газетдин 20 йисан юбилей мубарак хурай.

20 йис я «Самур» газетди лезги чилерикай, медениятдикай, эдеби-ятдикай, тарихдикайни инсанрикай хабарар гуз. Ада материалар пуд ч1алаз гузва, гьавилий «Самур» газет анжах дидед ч1ал чизвай лезгийр патал ваь, гьак1ни гьар са марагьлу жезвайд патал я. Амма за фикирзава хьи, дидед ч1ал чизвайбуруз лезги ч1алаз кхьизвай макъалаяр к1елун виридилай шад к1валах я. Гьар вацра цийи марагьлу газет туйкьлурун ч1ехи кар я. И важиб к1валахдай «Самур» газетдин редакциядин коллектив пара сагь хурай.

Седакъет ханум, куьн кьилин редактор яз 15 йис я. Кье куьн «Самур» газетдин рик1 я. Куьн пара кьван сагь хурай, бахтлу хурай. Квез ва куь коллективдин к1валахдар-риз яргьи уьмур т1алазвава чна.

Къуй «Самур» газетдин 100 йис хурай!

**Мартин ДИЛЛИГ,
Германия**

Играми Седакъет вах!

Куь ва чи рик1 алай «Самур» газетдин 20 йисан юбилей рик1ивай мубаракзава. «Самур» газет Азербайжанда ва Дагъустанда гьар са лезги хизандин к1вале багьа мугьман хун чи виридан мурад я. И мурад кьилиз акъатдай ийкьар акурай чаз.

Квез ч1ехи агалкьунар т1алазвавай

**Мегьамед ГЪУБСЕЙНОВ,
композитор,
Дагъустан.**

Гьурметлу «Самур», виридаз клани редакция!

Къенин юкьуз акъатзавай лезги газетрин арада чи меденият, чи тарих, чи адетар, чи къадим тир лезги ч1алан квахъзавай гафар рик1ел хкунал, дуьньяда авай лезгийрин агалкьунаррикай хабар гунал аз чиз, «Самур»див агалкьунай авач. Гьак1 хьайиша, «Самур» са Азербайжанда ваь, вири дуьньяда авай лезгийрин «Сад лагъай чубарук» я.

Квез чи «Сад лагъай чубарукдин» 20 йисан юбилей мубарак хурай. Адаз, чи ч1ехи Самур вац1ун т1вар алайвилай а вац1ун хьтин яргьи уьмуьрнин аллагьдивай т1алазвава чна. Куь чанар сагь хурай, рик1ерни шад.

**Васиф ГЪАСАНОВ,
Ярославдин лезгийрин милли
медениятдин автономиядин
советдин кыл**

Değerli bacım Sedaget Kerimova!

“Samur” gazetesinin 20 yılını canı gönülden kutlarım.

“Samur” Lezgi halkının sesi, Lezgi halkının ışığı, Lezgi halkının yol göstericisi, lezgi halkının birlik ve beraberliğini sağlayan bir basın organıdır.

Bana Dagestanın Kasumkent rayonundan ara-sıra “Samur” gazetesi gönderirler. Onu görürnce öyle şad oluram ki anlatamam. Anlayırım ki “Samur” gazetesi sadece Baküde ve Azerbaycanda değil, Dağıstandaki bütün lezgi-lerin de okuduğu bir gazetedir.

Türkiyedeki lezgi-lerin temsilcisi olarak Balıkesir Dağıstan-Lezgi Kültür ve Yardımlaşma Cemiyeti olarak “Samur” gazetesini kutlar, daha nice-nice 20 yıllara Lezgi halkının sesi olma görevine devam etmenizi dilerim.

Sedaget vax, “Samur” gazetdin 20 yis mubarakray. “Samur” lezgiyin van ya. “Samur” lezgiyin çan ya. “Samur” lezgiyin sadval ya. Gilaldi lezgi halkdiz ada hik rex galurnata, idlay gulukni avaz huray.

Tebrik “Samur”! Tebrik Sedaget Kerimova! Tebrik “Samur”da kolax iyizvay xsan insanar. Tebrik lezgi halk!

**Cevdet YILDIZ,
Dagestan Lezgi Kültür ve Yardımlaşma Derneği başkanı
Balıkesir - Türkiye**

Алай аямда чапзавай лезги газетрин арада “Самур” газетди лап кьилин ва важиблу чка кьазва. “Самурдин” гьар са нумра пара маракьлу малуматралди девлетлу я. За жуваз гьатай саки вири нумраяр багьа улубар хьиз хуьзва. Газетдин чинрай гзаф зат1арикай за жуван кхьинрани менфят кьачузва. Газетди вири лезги халкьдин ч1ал, меденият, эдебият, зарийа санал агудун паталди, абур виликди тухун паталди вичин баркалуу ва лайихлу пай кутазва. Газет бегьерлуди хьун паталди шаирар, алимар, миллетдин баркалуу веледар тир Седакъет Керимовадиз ва Музеффер Меликмамедоваз за екез пара кьадар сагьрай лугьзува. Абур “Самур” газет лезги халкьдин медениятдин цаварин арцидиз хкажзавай кье лув я. За “Самур” газетдин вири кьудлугьчириз, вири лезги халкьдиз газетдин 20 йис мубарак ийизва. Газетдихь яргьал уьмуьр, к1елдайбурухьни жуван дидед ч1алан мез - газет к1елдай гьевес хун к1анзава аз!

**Чими саламради, гьамиша куь
Фейзудин НАГЪИЕВ,
Магьачкьала**

«САМУРДАЛДИ» ДАМАХЗАВА

СЕЙРАН БАДЕДИ КІЕЛЗАВА

«Самур» газетдин яшлу кїелзавай-бурукай садни Сейран баде я. Адан 84 йис я. 1928-йисан 17-майдиз диде-диз хьайи Сефиева Сейран Талибан руша Кьебеле райондин Гьемзелли хуьре уьмуьр гьалзава. И кьени кьилихрин умун дишегьли анжах вичин хизандиз ваь, гьакїни вири хуьруз пара кїанда. Датїана халкьдин адетрихь ялзавай адан дидед чїалал илаки рикї ала. Шумуд йис я Сейран бадеди «Самур» газет кхьиз. Адан чїехи хизанди «Самурдиз» икрамда.

Шакида: Сейран баде вичин штуглар Айтєн, Кьалиб ва Гераяхь галаз санал.

АГАЛКЪУНАР ХЪУРАЙ

Играми «Самур» газетдин редакция! Шумуд йисар я газет ара датїана кьачуз. Куьне халкьдин тарихдикай, медениятдикай, чїалакай, чи адетрикай кхьизвай макъалайри гьар са лезгидихь хьиз, захьни руьгь кутазава. Алатай 20 йисан кьене «Самур», са гафни авачиз, халисан халкьдин газетдиз элкъевенва. Заз чиз, куьне чїугур зегьметар садрани квахьдач, акси яз ада цїийи-цїийи бегьерар гуда ва гунни ийизва. Гила халкьди кьейд ийизвай газетдин 20 йисан юбилей адан сифте бегьеррикай я. Квез 50 йисан, 100 йисан юбилейрин мярекатар тухун кьисмет хуьрай. Гьамша аваз хуьрай чи дамах тир «Самур» газет! За редакциядин коллективдиз ва кїелзавайбуруз юбилей тебрикзава ва мадни чїехи агалкьунар тїалазава.

Кьайитмаз БАЧАРОВ,
Кїлар райондин Яргунрин хуьр.

ГАЗЕТ КХЪИЗВАЙБУР ПАРА ЖЕЗВА

Шагьнамаз Севзиханов

Алай вахтунда Хачмаз районда «Самур» газет кхьенвайбурун кьадаг 250-дав агакьнава. Абуру Хачмаз ва Худат шегьерра, Ялама, Лечет, Набран, Мукьтадир хуьрера яшамши жезвай чи ватангьлияр я. Гьар гьилера «Самурдихь» рикї кузвай, адан таьсиб чїугвазвай и инсанрихь галаз гуьруьшмиш хьайила рикї шад-

вилин гьиссерив ацїуда чи. Вучиз лагьайтїа алатай йисари чун мукьва-кьилияр хьиз агунава, чи руьгьдин мукьвавилер арадал гьанва.

Чи газетдихь ялзавай, ам ярар-дустарин арада теблигьзавайбурук Хачмазин тївар-ван авай юрист Рауф Няметов, Худатин беледидек квай, ина «Самурдин» корпунктдин кьил тир Бегьрам Залов, Лечетрин юкьван мектебдин директор Маина Ханме-

Хачмаз районда 250 касди «Самур» кхьенва

това, Лечетрин беледидек кьил Явер Ханметов, Яламадин юкьван мектебдин директор Шагьнамаз Севзиханов, жегьил карчи ва кхьираг Камран Кьурбаналийрин хьтин инсанар акагьзава. Абурун алахьунар себеб яз газет кхьизвайбурун кьадаг кьвердавай пара жезва.

Шагьнамаз муаллимди са береда вичи акьалтїарай хайи Яламадин юкьван мектебдин директорвиле кївалахиз ругуд йис я. Виликдай ада Хануба хуьрун мектебдиз регьбервал ганай. «Самурдин» сад лагьай тилтїилай газетдиз майивал авур и касди кьедадди и ала-

кьаяр атїанвач. И мектебда газетдал рикї алай муаллимар гзаф ава. Абурукай садни физикадинни математикадин муаллим Жамаледдин Кьасумов я.

Газет датїана виливди хуьзвай са касдикай лагьайтїа, чаз кьиди ихтилатиз кїанзава. Ам Кьафлан Веледов я. 1930-йисуз Кїлар райондин Манкьулид-хуьре дидедиз хьайи ада 1950-

йисуз Кьубадин Гьукуматдин Муаллимрин Институт акьалтїарна. А чїаван

Худат райондин Кьусарчай, Дедеди хуьрерин, Худат шегьердин мектебра муаллимвал авуна, Худатин РОНО-да методкабинетдин методиствиле кївалахна. Вичин 82 йис хьанвай агьсакьал и мукьвара пенсиядиз фенва. Газет са цїарни тутуна кїелзавай, теблигьзавай ада чка атунивай ам кїелзавачирбуру, адахь рикї кузвачирбуру туьнбуьгьни ийиди. Жуван халкьдалди, адан чїаладди дамахиз алакьзавачир кас бахтлу инсан я лугьуз жедач, - лугьуда Кьафлан муаллимди.

АЗИЗРИН Севда

РИКІ АЛА

Играми редакция, гьар сеферда «Самур» газетдин цїийи тилит хтайла, чаз лугьуз тежедай кьван хвеши жеда. Аялриз лагьайтїа, газет гьиле кьурла вири дуньня чпиз гайиди хьиз жеда. Кье заз Дьызахлы хуьрун жегьил кїелзавайбурун фикирар кьев агакьариз кїанзава.

Диана Мирзеева: - За «Самур» жуван дидедин тїалабуналди кхьейди я. И газет зи эме Илгьамеди илаки рикї алаз кїелда ва кїелайдалай кьулухь лезгийрин кьадим тарихрикай виридаз ихтилатда. За урус чїалал ганвай материалрилай гьейри (и чїал заз хьсандиз чидач), амай вири макъалаяр цїарни тутуна кїелзава. Авайвал лагьайтїа, заз «Самурдай» чи тарих, меденият, ацукьун-кьаратгун чир хьанва.

Ламийе Хасиева: - За «Самур» са йис вилик кхьейди я. Ам акьван марагьлу я хьиз, за Дианадивай кьачуна алатай тилитарни кїелна. Заз «Самурдай» гьикьван затгар чир хьанатїа лагьана куьтгьиз жедайди туш.

Фарид Эмирслаонов: - За икьван гагьди газетдин анжах 3 тилит кьачуна, гьакї ятїани ам зи рикїн дустуниз элкъевенва.

Шакир Кьедиров: - Зи вах Кьумрудди гьар гьилера «Самур» газет кївализ хьайла чи хизанда сувар жеда. Ам нубатдалди вирида кїелда.

Газетдал рикї алай ихьтин аялар чи мектебда гзаф ава. Анжах заз са бязи татугайвилерни кьейд ийиз кїанзава.

Зун 5-синифда тарсуна авай. Аялриз газетар пайна за. Са герендилай абурукай сада газет зав вахтана:

- Заз кїанзавач е, муаллим.
- Вучиз?
- ...
- Исмаил, вун газетдал рикї алай аял тир хьиз, гила вуч хьана?

- Бубади кьахчумир лагьанва. Ихьтин дуьшуьш мад садра хьана. Хвешиа «Самур» кхьей са руша са гьафте алатайла ам пашмандаказ зав вахтана лагьана:

- Бубади заз туьнбуьгьар авуна.
- Ихьтин бубаяр тушни чи чїал вилий вегьизвайбуру? Дидед чїал кваз такьазвай ихьтин инсанрин кьадаг пара хьайитїа, чи чїалан кьилел мусибатар кьведачни?

Вуч хьсан я хьиз, лезги чїаладди рикїлай дамахзавай инсанар пара ава чахь. Тахьайтїа и дерт эхиз жечир завай.

Айтекин БАБАЕВА,
Кьебеле райондин Дьызахлы хуьрун юкьван мектебдин лезги чїалан муаллим.

ЧИРВИЛЕР КЪАЧУЗВА

Играми «Самурдал» рикї алайбуру! Виликдай лезгийри чпин чїалакай, медениятдикай, тарихдикай, маса уьлквейра яшамши жезвай лезгийрин агалкьунрикай газетрайни ктабрай чирвилер кьачузвайтїа, гила абурун чїехи паюни цїийивилер интернетдин сайтарай жагьурзава, дуьньядин чара-чара пишера яшамши жезвай лезгийрихь галаз чїутуна алакь хуьзва, абурун проблемайрикай хабар кьазва.

Гзафбуру гьатта лезги чїал, лезги тарих ва медениятни гьанай чирзава. Абурукай садни зун я. Бакуда юкьван мектеб куьтгьай зун икьван чїаладди садрани лезги чїалан тарсара хьайиди туш. За интернетда жуванбурухь галаз рахаз, лезги чїалал кхьиз чирна.

Рикї ахьайдай кар ам я хьиз, «Одноклассники» хиле арадал гьанвай «Лезгияр» группадик алай вахтунда 15 агьзур лезги ква. Абурун арада лезгийрин тївар-ван авай зарияр, муаллимар, журналистар, меденият

вилик тухузвай ксар ава. Ихьтин инсанрин куьмекдалди чун жегьилрин рикле лезгивилин цїай куькьуриз алахьзава. Гьавилай «Самур» газетдин интернет сайт цїийикїла туькьурнава лагьай хабар чи виридан рикїлай хьана. И сайтунай газетдин вири нумраяр кїелиз, лезги чїалакай, фольклордикай, тарихдикай, медениятдикай малуматар гьилик ийиз жеда. Газетдал рикї алай инсанар патал и кар чїехи вакьтия я. Вучиз лагьайтїа гила газет анжах Азербайжандин ваь, гьакїни дуьньядин лезгийривай кїелиз жезва.

«Самур» газетдин юбилейдилай вилик за бязи лезги жегьилрин газетдикай фикирар чирна. Абурун чїехи паюни са кар кьиди кьейд авуна: газетдин кївалахдарри лезги чїалаз риклин сидькайди кьулдугьзава, адан кьенивални михьивал хуьн патал женг чїугвазва. Газетдин чирниз акьатзавай макъалайрай чи чїалан девлетлувални иервал акваз рикї шад жезва чи.

Газетди чи дегь гафар рикїел кхизва, патан чїаларин гафарикай жезмай кьван тилити менфят кьачузва, цїийи гафар арадиз гьизва. Абуру халкь патал ихьтин са зурба кардик куьн кутунвай редакциядин коллективдиз чїехи агалкьунар тїалазава. А жегьилрихь галаз шерик яз зани «Самур» кїелзавайбуру, лезги чїалан таьсиб чїугвазвайбуру, рикле лезгивал авайбуру тебрикзава, куь агалкьунар тенани пара хуьрай лугьузвал!

Анар УЬНУЬГЬВИ

ЛЕЗГИНЫ МИРА

«ТАНЦЫ И ГОРЫ - МОЯ СТРАСТЬ»

В княжестве Монако живет наша землячка, кинорежиссер, сценарист, преподаватель языков, руководитель танцевальной группы, журналистка, альпинистка...

Княжество Монако находится на юге Европы; от Монте-Карло до Ниццы - меньше, чем от Махачкалы до Дербента: шагнешь в одну сторону - окажешься во Франции, в другую - в Италии. Там и живет Нона Варлей де Гюбек. Мы с нею познакомились на интернет-форуме. Нона удовлетворила наше любопытство, ответив на все вопросы.

- Вы не первые, кто спрашивает меня по поводу моего имени. Мой покойный отец, художник, в своем творчестве часто обращался к мифам Древней Греции. У него было девять любимых мотивов. У отца возникло навязчивое желание создать что-либо такое, в чем претворились бы все эти девять мотивов. Когда я родилась, возможно, он решил, что его желание сбылось и дал мне имя Нона. «Нонна» по-древнегречески означает «девять». И вот что еще весело: на итальянском мое имя понимают как «мама». Когда я знакомлюсь с итальянцами и называю себя, у них на лицах появляется невольная улыбка.

- Почему фамилия не просто Варлей, мужа, или де Гюбекова, девицы?

- Мне творчество знают под моей девичьей фамилией. Я не хочу ее терять, она мне нравится. Фамилия мужа тоже.

- Мой отец, Джавид, уроженец Дагестанских Огней. Его отец, Насреддин, очень молодой ушел на войну и не вернулся. У дедушки было десять сестер. Впоследствии я их разыскала - в Ахтах, Кусарах, Махачкале, Баку. Отец был мастером на все руки, ему приходилось помогать своей матери, моей бабушке Кизилгол, которую помнят

как красивую и мудрую женщину. Отец обладал отменным слухом, без всякого музыкального образования играл на всех доступных инструментах. Он писал и стихи, но, главное, был замечательным художником. Отец погиб в 35 лет при пожаре, многие его работы сгорели вместе с ним. Но то, чему он меня научил, останется со мной навсегда. От него мне передалось творческое начало. Хотя от матери тоже многое передалось. Она, Саймат Сафарова, родом из села Кукваз, Курахского района...

Когда мне исполнился годик, меня уже повезли к дедушке и бабушке в село Кукваз. Так началось мое знакомство с курахскими горами. Они для меня очень родные, чувство любви к ним никогда не покидало меня. Мама, в 31 год оставшись одна с четырьмя детьми на руках, не согнулась: вырастила нас, дочерей и сына, всем дала возможность получить образование. Жили мы в Баку. Там и теперь живут мать, она пенсионерка, обе сестры и брат, у каждого из них свое дело.

- После школы вы, как положено, продолжили учебу...

- В Пятигорском лингвистическом университете на факультете русского и французского языков и литератур. Одновременно училась дополнительно на трех факультетах: на психолога-консультанта по вопросам общения, на переводчика французского языка и учила арабский язык.

- Сколько же всего вы знаете языков?

- Кроме родного лезгинского, русский, азербайджанский, французский, английский. Говорю на итальянском и турецком, арабский, правда, подзабыла. Изучала японский, но не получила речевой практики.

- Где вы работали после учебы?

- В Баку, в телерадиокомитете «Мир» редактором, делала новостные передачи, документальные фильмы, была и ведущей программы. Сотрудничала с журналами «Наше время» и «Азербайджан», с газетами «Зеркало» и «Ежедневные новости». Преподавала русский язык в посольстве Франции и Швейцарии. Мне нравится преподавать. Здесь, в Баку, тоже займусь этим, скорее всего, частным образом. На первом плане остается кино, к чему я пристрастилась после окончания в Баку киноакадемии имени Рустама Ибрагимбекова.

- Самое время спросить о вашем муже...

- Седрик художник, пишет картины и занимается в своей галерее, фотографирует, преподает уроки игры в теннис детям и взрослым, помогает своему отцу в бизнесе. Отец у него англичанин, мать - арабка из Туниса. Он родился в Бельгии, работал во Франции и уже более 25 лет живет в Монако...

- И женился на лезгинке из Баку. Наверно, вы познакомились при каких-то очень романтических обстоятельствах?

- В течение нескольких лет мы общались в Интернете... Потом было романтично. Дело в том, что Седрик - заядлый альпинист. А я уже говорила о своей с детства любви к горам. Называть себя альпинистом я не стала бы, хотя поднималась на Шахдаг, покорила самую высокую вершину Базар-дюзо. Я просто люблю горы. Так вот, в 2007 году в Баку провели мероприятие по проекту «Двое на вершине» - молодым парам предлагалось поучаствовать в состязании по подъему на Шахдаг. Желающих оказалось много, со всех концов света. Тогда в Баку приехал и Седрик Варлей. О чувствах его и моих не буду говорить. На Шахдаге, на высоте четырех тысяч метров, он надел на мой палец обручальное кольцо.

- И свидетелями у вас были орлы...

- Да. Свадебное застолье организовали уже внизу, в прохладной тени под лесной кроной. Мама приготовила долму. Обошлись без спиртного, никто не курил сигарет, из магнитофона лились лезгинские мелодии. А зарегистрировались мы в мэрии Монте-Карло. Я proudly, по общепринятым представлениям, вышла замуж, но считаю, что не прогадала. Я хорошо подготовилась к семейной жизни и не ошиблась в выборе своей половины. Мы счастливы — это главное. Мы в таком возрасте, когда относимся серьезно к семейной жизни и ко всему, что делаем.

- Расскажите о своей работе в Монте-Карло.

- Как сценарист пишу тексты к художественным и документальным фильмам, чаще всего - для своих же фильмов. У меня несколько короткометражных фильмов. А так же документальные, самый известный из них «Баку - тайны древних огней». Работаю над фильмом о своем роде, что для меня очень важно. В будущем, надеюсь, сумею снять фильмы о Дербенте и о наших горных селах. Сейчас готовлю к показу по телевидению Монако свой фильм о культуре Азербайджана, потом займусь осуществлением проекта «Неделя лезгинской народной культуры», к чему подключу здешних знакомых.

В Баку я была членом Союза фотографов Азербайджана, мои работы выставлялись на многих выставках, была и персональная выставка. И здесь я член Союза фотографов Монако, а также член Монагасского комитета пластических искусств. В мае прошлого года состоялась моя фотовыставка «Из Азербайджана в Монако», на которой были представлены и фотографии, сделанные в Дагестане.

В течение десяти лет в Баку я возглавляла

танцевальную группу «Топаз». О ней много писали, мы участвовали в различных конкурсах в Словакии, Австрии, Париже. Мы исполняли четкетку и степ в самых разных видах, начиная от классического ирландского и кончая современными. Мы даже лезгинку танцевали в четкетке. Здесь, в Ницце, я открыла Ассоциацию по степу, один раз мы уже выступили с новичками. Сейчас я в декретном отпуске, но обязательно продолжу эту работу. Танцы и горы - моя страсть. У нас обучаются и дети, и взрослые, от трех до 60 лет. Что интересно, в Баку приходили учиться танцам в основном дети и студенты. Здесь, наоборот, в основном — взрослые. У меня был ученик 80-ти лет. И такой трогательный случай: пришел брать уроки степа один корсиканец, который этим хотел сделать сюрприз своей жене. Я не сумела отказать, согласилась учить его, хотя была беременна.

- В Монако, кроме вас, есть еще дагестанцы?

- Кроме меня здесь есть еще одна кумычка, Гюльзар Ахмедова, тоже из Баку. Писа-

тельница, пишет рассказы и повести на французском языке. Мы поддерживаем тесные отношения.

- Нона, все это, конечно, хорошо, но не бывает, что зашемит сердце, потянет туда, где родные горы и говорят на родном языке?

- Я не чувствую себя оторванной от родины, она всегда во мне, в моем сознании и сердце. У нас растет дочка Нандин, которой скоро исполнится три месяца. Я начала говорить на родном языке, когда она еще не появилась на свет. К сожалению, я не пишу на лезгинском, вовремя не заимела привычку. Но наши дети будут и говорить, и писать на родном языке, с ранних лет узнают наши песни и сказки. Лезгинский язык нравится и Седрику так же, как и наши национальные блюда, которыми я кормлю его в большом разнообразии. Он в восторге от некоторых наших обычаев. Ничто не мешает нам приезжать на родину. В прошлом году мы побывали на свадьбе моей сестры, и в этом - обязательно приедем в Дагестан.

Источник: gazeta-nv.ru

Они обручились на вершине Шахдага

ПОДВИГ

История совершенно дикая

В июле 2010 года Малик с родными отдыхал на Каспийском море. 13.07.2010 стал роковым для семьи Ахмадовых. В этот день Малик, не умеющий плавать, еще и с записанной рукой, спас тонущую девочку, а сам при этом попал в водоворот. Юноша находился под водой более 7 мин. Его извлекли из воды в состоянии клинической смерти. В Каспийской центральной больнице парень пробыл в коме 21 день. Ему поставили диагноз: Постгипоксическая энцефалопатия. Тетрапарез. Судорожный синдром. Дисфагия. Дис-

фония. Лобный синдром. После проведенного лечения, операции - начал самостоятельно дышать, был транспортирован в Институт мозга человека в Санкт-Петербург.

В октябре 2010 года было проведено еще две операции...

Деньги на их оплату собирали буквально по копейкам. А еще нужно было покупать дорогостоящие лекарства, оплачивать реабилитационные процедуры.

Врачи говорят, что организм молодой, справится, но на это нужны деньги.

Малику сейчас уже 19 лет. Это веселый, добрый и отзывчивый парень, студент Новгородского государственного университета,

футболист, спортсмен, лежит сейчас прикованный к постели.

Больно думать о нем, о его родителях. Они сейчас живут у родственников в Великом Новгороде, чтобы быть ближе к Санкт-Петербургу.

Когда этот мальчик прыгал в воду, он не думал и не размышлял о том, чем это ему может грозить. Нужно было спасти ребенка. И все.

Этот мальчик - герой

Глава Дагестана Магомедсалам Магомедов узнав о совершенном Маликом подвиге и постигши его затем беде поручил министерству здравоохранения Дагестана полностью оплатить

До трагедии

После трагедии

ное лечение за счет средств республиканского бюджета. Более того, управление по кадровой политике и государственным наградам

главы Дагестана поручено рассмотреть вопрос о представлении Малика Ахмадова к государственной награде.

ША, ЛЕЗГИ ЧІАЛАЛ РАХАН!

Танишвал

- Ви тІвар вуч я?
(Как тебя зовут?)
- Зи тІвар Тават я.
(Меня зовут Тават.)
- Бес ви тІвар вуч я?
(А тебя как зовут?)
- Зи тІвар Саяд я.
(Меня зовут Саяд.)
- Вун гїнай я?
(Откуда ты родом?)
- Зун Исмаиллы райондин Сумаггаллы хуьрйя я.
(Я родом из села Сумаггаллы Исмаилинского района.)
- Бес вун гїнай я?
(А ты откуда родом?)
- Зунни Сумаггаллыдай я.
(Я тоже из Сумаггаллы.)
- Вун гїбурукай я?
(Из чьих будешь?)
- Зун Мегьралидин хтул я.
(Я внучка Мехрала.)
- Зи буба Агьед агроном я.
(Отец мой, Ахад, агроном.)
- Куьн Мегьралидин сихилдай яни?
(Вы из рода Мехрала?)
- Вунни Сумаггаллыдай яни?
(Ты тоже из Сумаггаллы?)
- Эхь!
(Да!)
- Жеч гьа!
(Не может быть!)
- Валлагь!
(Клянусь!)
- Бес вун гїбурукай я?
(А ты из чьих?)
- Зун Эмирбеган сихилдай я.
(Я из рода Амирбега.)
- Зи буба Салегь хуьруьн мектебдин муаллим я.
(Мой отец Салех преподаватель сельской школы)
- ГьакI лагь ман! Чун мукьвабур я хьи!
(Так бы и сказала! Мы же родственники!)

- РикIивайни?
(Серьёзно?)
- Эхь.
(Да.)
- Куьн хизан чIехиди я жеди.
(У вас, наверное, большая семья.)
- Чун муьжуд кас я: чIехи буба, баде, буба, диде, кьве вахни кьве стха.
(Нас восемь: дедушка, бабушка, отец, мать, две сестры и двое братьев.)
- Вун шумуд лагьай аял я?
(Ты которая по счету?)
- Зун виридалайни чIехиди я.
(Я самая старшая.)
- Бес ви хизаңда шумуд кас ава?
(А сколько человек в твоей семье?)
- Лезгийрихь гьевчи хизанар жедайди туш.
(У лезгин не бывает маленьких семей.)
- Чун цIуд кас я: буба, диде, вад гадани пуд руш.
(Нас десять: отец, мать, пятеро братьев и три сестры.)
- Зун виридалайни гьевчиИди я.
(Я самая младшая.)
- Вуна гьина КIелзава?
(Где ты учишься?)
- Бакудин Гьукуматдин Университетдин филологиядин факультетда.
(На филологическом факультете БГУ.)
- Бес ви кеспи вуч я?
(А чем ты занимаешься?)
- За Бакуда са фирмада кIвалахзава.
(Я работаю в одной фирме в Баку.)
- Кьил хуьз жезвани?
(На жизнь хватает?)
- Жезва.
(Хватает.)
- Мад сагьрай!
(Ну, до свидания!)
- Сагьрай.
(До свидания!)

ХӘВӘРЛӘР

www.samurpress.net

QƏBƏLƏ RLS-Ə GÖRƏ 300 MİLYON DOLLAR

Qəbələ radiolokasiya stansiyasının icarəsinə dair Azərbaycanla Rusiya arasında danışıqlarda problem yaranıb. Mətbuatda xəbər verildiyi kimi, rəsmi Bakı stansiyasının illik icarə haqqını 40 dəfədən çox artırmaq niyyətindədir. İldə 7 milyon əvəzinə 300 milyon tələb edən rəsmi Bakı güzəştə getmək niyyətində deyil.

Rusiya Müdafiə Nazirliyindəki mənbə bildirib ki, bu rəqəm onları qane etmir, bəna görə də rəsmi Moskva qiyməti kifayət qədər aşağı salmağa çalışır: "Azərbaycan inandından əl çəkməyə, Müdafiə Nazirliyi radiolokasiya stansiyasını tərk etmək təhlükəsi ilə üz-üzədir. Bu rəqəm heç nə ilə əsaslandırılmır və kifayət qədər yüksəkdir, biz qiyməti aşağı salmağa çalışırıq".

Yaxın günlərdə Qəbələ radiolokasiya stansiyasının (RLS) icarəsi ilə bağlı Azərbaycanla Rusiya arasında danışıqların daha bir raundu keçiriləcək.

UDİLƏR ÜÇÜN YENİ DƏRSLİK HAZIRLANIR

Azərbaycanda yaşayan udilər üçün yeni dərsliyin çapına başlanılıb. Bu, 3-cü sinif şagirdləri üçün nəzərdə tutulan "Udi dili" dərsliyidir. 1 və 2-ci siniflər üçün "Udi dili" dərslikləri isə əvvəlki illərdə çap olunub. Təhsil Nazirliyi Azərbaycanda yaşayan milli azlıqları hər il dərs vəsaitləri ilə təmin edir. Ölkədə ləzgi, talış, saxur, avar və udilər üçün dərsliklər çap edilir. Artıq 2012-2013-cü tədris ili üçün dərsliklərin hazırlanmasına başlanılıb. Növbəti tədris ili üçün çap ediləcək dərsliklərin sayı ötən iki ilə müqayisədə təxminən iki dəfə çox olacaq. 2012-2013-cü tədris ili üçün 194 adda dərslik nəşr olunacaq.

MƏMURLARIN MAAŞINI XANIMLARI ALACAQ

İndoneziyada kişi məmurların arvadlarına xəyanət etmələrinin qarşısını almaq üçün qəribə qərar verilib. Qorontalo vilayətinin qubernator administrasiyasının qərarına görə, bölgədəki bütün dövlət təşkilatlarında çalışan kişi məmurların əmək haqları bundan sonra onların arvadlarının adlarına açılmış bank hesablarına köçürüləcək. Xəbərlərə görə, məmurların 90 faizi bu qərarı dəstəkləyiblər.

"Məmurun cibində çox pul olanda hərənləşir və məsuliyyətini itirir. Ümid edirəm ki, verilən qərar kişi məmurlar arasında macərə həyatına son qoyacaq", - deyər qubernatorun sözcüsü Rifli söyləyib.

ЖЕГЪИЛАР ВА ИНТЕРНЕТ

«Самур» газетдин мутъман Заур Кіңарви я

Гагариназ ушхар хьана кIанзвайди я. Бубади кIвалахдин икьар килиз акьудайла, чи хизан ватандиз, Кіңар райондин Вурварин хуьруьз куьч хьана. КIелун хуьруьн мектебда давамарна за.

Алай вахтунда зун жуван хизанни галаз Краснодар шегьерда яшамыш жезва, карчи я. Кьве хва ава захъ.

- ГьикI хьана интернетдив агатна вун?

- Кьуд йис инлай вилик «Одноклассники» сайтиник экечIай зун са шумуд лезги группадив агатна. А группайрин форумра кьиле физвай дискуссияр акурла, зазни ана мукьубвай иштиракиз кIан хьана. Гьарада вичин фикирар лагьана, веревирдер ийидай са ким туькIуьриз кIан хьана заз. Дуьньяда социальный сайтар кьвердавай генани сейли жез акурла за и форумра веревирдер авун важиблу яз гьисабна. Гила ина агьзурралди лезгийр кIватI хьанва: яшлурбини, жаванарни, дуьньядин чара-чара пилпелера яшамыш жезвай инсанарни. Проблемайрикай санал веревирдер ийидай, сад садал меслят гьийдай мумкинвал ганва чаз интернетдин сайтари.

Са береди и кар гьич акьудизни кьведачир. Зун квай группайрикай сад «Лезгийр» тир. Заз а группадин темайрикай, альбомрикай, форум туькIуьрнавай жуьредикай гьаф

хуш агана. Адан администратор, интернетдин милли форумра гьаф зегьмет чIугвазвай Анар Уьнуьгьви я. Адан алакьунар акурла заз Анараз куьмек гуз, гьакIни жуван рикI алай са кар кьиле тухуз кIан хьана.

- Алай вахтунда лезги жегьилрин интернетда авсият гьи жуьреда кьиле физва?

- Са форумда са йисалай гьаф вахтунда «ацукьай» форумчидиз форум сегьне хьыз аквада. Форумдив цIийиз агатайбуру лагьайтIа, иниз чпин фикирар гьизва, суалар гузва, жавабар кьачузва. Чна сифте жегьилрин суалрихь хьсандиз яб акалзава, ахпа суалриз жавабар кьведай темаяр ачухарзава. Группадин форумдив дуктурар, алмар, юкьван мектебрин муаллима, шайрар, диндин рекьяй чирвилер авай инсанар ва маса савадул инсанар гьаф агатнава. Форумда чирвилер авай инсанрихь галаз дискуссийрикай жегьилри менфят кьачузва. Чи халкьдин вилик-килик квай ксарин кьадар и форумда гьикьван пара хьайитIа, гьакьван хьсан я, абурун гафар, меслятар чаз виридаз герек я.

- Краснодардин лезгийрикай чаз куь кьумекдалди кьведай тилитра гегьени малумат гуз кIандай.

- Зун Краснодарда яшамыш жез муьжуд йис я. Авайла лагьайтIа, заз Краснодарда икьван гьаф лез-

гийр авайди чизвачир. Фад-фад раст кьведа жуванбур, гьич фикир-диз кьведачир кхайрал «салам-алеик» лагьана ви вилик акьатда. Заз куьмек гузвайбури, за куьмек гузвайбури гьалзтава. Краснодар вилайетдихь лезги жемиятни ава. Ам аради гьийиди Мирзезала Абдулаев я. Йсятда жемиятдин кьил Ярагьмед Ярагьмедов я. Нажмудин Муртузов седридин заместительни я, «Дагестанские канатохоьдцы» тIвар ганвай группадин регьберни. Абур лезги халкь патал гьаф зегьмет чIугвазвай инсанар я.

- «Самур» газетдикай куь фикирар чириз кIандай.

- «Самур», са шакни авачиз, лезги халкьдин дамах, алай девирда халкьдин медениятихь гелкьезвай зурба газет я. Лезгийрик дамах кутузвай, чи халкьдин кьегьал инсанар чаз чирзавай газет я.

Адан чирниз акьатзавай лезги чIалаз, тарихдиз, халкьдин адетриз, фольклордиз, медениятдиз, дуьньядин чара-чара кхайра уьмуьр гьалзавай чи ватангьилириз талуькь рубрикаяр гьаф бегелмиш я чаз. Са гафуналди, «Самур» газетди чи рикIера лезгийрин экв куькIуьрзава. «Самур» газетдин редакциядин коллективдиз мадни чIехи агакьунар тIалабзава чна. Куьне чIугвазвай зегьметар садрани кьвахъ тавурай.

- Лезги чIалахь ялзавай, Ватандивай яргьара адан гьасиб чIугвазвай, интернетдин лезги сайтара кардик кутунвай форумра вич чешнелу жезвай Заур Кіңарви вуьж я?
- Зун 1981-йисуз Свердловск шегьердин патав гьвай са хуьре, военный частуна кьуллуьгьзавай са лезги прапорщикдин хизаңда дидедиз хьана. Пуд лагьай синифдалди ина мектебдиз фейи зун хьсан КIелзавай аяардик сад тир. КIаб кIелунал зин иллаки рикI алай, йсятдани гьакI я. Ингье а чIавуз за акI фикирдай хьи, гуя вири аялар гьевчи чIавуз Волода Уляноваз, чIехи хьайила Юрий

«САМУРДИ» ВУЧ АВУНА?

Алатай 20 йисан къене чи виридалайни чехи агалкъун хайи чал хуьн ва вилик тухун хъана. Газетди и кар патал ара датлана женг члуьна. Гъавилэй клезавайбуру «Самурди» чалан женгчи лаъана. Газетди 3000-дав агакъна къадим ва чалан къыгъне къатарик акатзавай гафар арадал хкана. Вишералди лезги топонимриз илимдин рекьелди баянар гана, абур чирунин методика яратмишна. Сифте яз «Самурди» лезги чалан группадик акатзавай чаларин са бязи месляяр чараз ваь, гекъигунин рекьелди, санал ахтармишна.

Газетди алай вахтунда чи къелемзгълири гегъенидиз менфят къачузвай цудралди цийи гафар арадал гъана. Къуба наречидин диалектра авай вишералди къиметлу гафар винел акудна.

Чи чалан алимар чирна

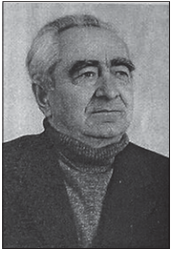
**Гъажибег
Гъажибегов**

**Мегъамед
Гъажиев**

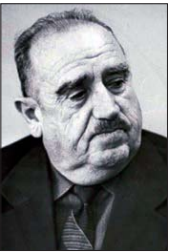
**Унейзат
Мейланова**

**Букар
Талибов**

**Шемседдин
Саадиев**

**Ражидин
Гъайдаров**

**Агъмедулагъ
Гульмегъамедов**

**Фаида
Гъаниева**

Газетдин журналистри ва маса авторри чи чалан алимин уьмуьрдин рекьикайни яратмишунрикай кхей макъалаяр клезавайбуру хушдаказ къабулна. Машгур алимар тир Гъажибег Гъажибегован, Мегъамед Гъажиеван, Унейзат Мейланован, Шемседдин Саадиеван, Букар Талибован, Ражидин Гъайдарован, Агъмедулагъ Гульмегъамедован, Фаида Гъаниевандин агалкъунар ачухарзавай очерки клезавайбурув и сейли инсанрикай цийи деллар агакъарна. Газетди сифте яз вичиз лезгийрин Афина лугъузвай Унейзат Мейланова Къуба патан хуьрера экспедицияда хъайи вахтунда ягъанвай шикиларни чапна. Клезавайбуруз газетдин чирнай чи маса алимарни чир хъана.

Ругъ кутадай макъалаяр кхъена

Эхиримжи 15 йисуз газетдин чирниз чалаз талукъарнавай 400-дав агакъна макъалаярни очеркар акъатна. Абурукай 35 макъалади редакциядиз 3860 чар гъана. Саки 4 агъзур кас чалахъ галаз алакълу тир дискуссиядик эжеИна. Къвердавай и месляди халкъдин генани гегъенш къатар желбна. Гъавилэй редакцияди Бакуда ва чара-чара районар клезавайбурухъ галаз гуьруьшар ва маса тедбирар кыле тухвана. Чи дискуссиядик къецепатан уьлквейрин чалан пешекарарни агудна. Россиядай, Туркиядай, Германиядай, Америкадин Садахъанвай Штатрай, Франциядай, Норвегиядай, Англиядай, Къазахстандай ва маса уьлквейрай шумудин са чалан алимар редакциядиз илифна. Чна газетдин чирниз абурукай макъалаярни акудна.

1998-йисан 21-январдиз «Чал» твар гана газетда кардик кутур чина къейвал, чал хуьн ва вилик тухун чи кылин максалд хъана. Чун клезавайбуруз лезги чал дуьньядин къадим ва чехи чаларикай тирди гъавурда тваз, ам кланариз алахъна. Гъа икI, газетда «Диде гъарай, дидел чал гъарай...», «Дидел чал гъи гъалда ава?» хътин чинарнин пайда хъана. Чалакай са шумуд чин, «Чи чал, чи тIал», «Гафарин хуьн, абурун иервални», «Лезги чалакай ихтилатар», «ЧидатIла - чира», «Чалан михъивал хуь», «Чир хуь», «Известные лезгиведы» ва маса рубрикайрик кваз сад садалай марагълу

макъалаяр гуз акурла клезавайбуру газет гъевседлади къачуна. Чара-чара макъалаяр гъам Азербайжанда, гъамни Дагъустанда чехи дискуссиядик себех хъана.

Седакъет Керимовандин 1998-йисан январь-февраль варцара газетда чап хъайи «Профессордиз жаваб» очерки клезавайбуру кIвачел къаргъарна. Хайи чал кваз къавачир алимариз жаваб яз кхъенвай очерки клезавайбуруз акъван эсернай хъи, абурун редакциядиз 236 чар ракурнай. Газетбуру автордин очеркдин са бязи гафар чини чарариз кыл яз хъанай: «Чал халкъдин тарихни я, медениятни, девлетни я гъейратни. Сад лагъайди кваларнавай ксаривай эхиримжиди хуьз желач». Гуьгуьнлай журналистди Дагъустандин машгур лезги алимаривай къачур интервьюри, адан «Катра маканда кард жед», «Чи гафарганар», «Чалан женгчи», «Унейзат» хътин макъалайри, «ЧкIанва чал» ширди, «Чалакай баллада» поэмали ва маса эсерри клезавайбуру гыссер юзурна, абурун хайи чал мадин пара кланарна. «Катра маканда кард жед» макъала неинки Азербайжанда, гъаки Дагъустандани чехи дискуссиядик себех хъана. Гъатта «Лезги газетдин» чирниз и макъаладикай клезавайбурун фикрар акъатна.

Гъа икI, чи чал кланарзавай ниьтди кыл кьуна. И карда Муьзеффер Меликмамедован «Чал вилик тухун, чIур тийин», «Гафар чалан девлет яз», «Лезги. Чи халкъдин тIвар тир и гафунин этимон гъикI тайинарзават», «Лезги чалар», «Лезги чал къалхан хъанай»,

ЧІАЛ ХВЕНА, ВИЛИК ТУХВАНА

«Будугъ чал кукIвар жез арадай акъатзават» хътин макъалайрини чехи роль къугъвана. И макъалайрихъ авсиятда клезавайбуру редакциядиз 300-дав агакъна чарар ракурна. М.Меликмамедован 2005-2006-йисара чап хъайи «Чи чкайрин тIварар» очерки иллаки ван авуна. А очеркдиз Дагъустандин чалан алими лайихлу къимет гана. Вучиз лагъайтIа авторди сифте яз дегъ чIаварин, юкъван асиррин ва XVI-XX асиррин чешмейра гъатнавай лезги хуьреринни шегъерин тIварар ахтармишна абурун умуми сиягъ туькIурна. И сиягъда 1830-дав агакъна лезги хуьреринни шегъерин тIварар гъатна. Ада гъакини алай вахтунда Дагъустандин ва Азербайжандин лезгийр яшамш жезвай хуьрерин цийи индексар туькIурна.

Газетдин чирниз гъакини чи машгур чалан алим, Россиядин Тебии Илимрин Академиядин академик Агъмедулагъ Гульмегъамедован, профессор Ярали Яралиеван, тIвар-ван авай шаир, филологиядин илимрин доктор Фейзудин Нагъиеван, сейли художник ва публицист Дарвин Велибеован, Германияда яшамш жезвай чалан пешекар Илгъам Гъажимурадован ва маса нуфузлу авторрин макъалаярни акъатна. Абурун кхъинрихъ авсиятда клезавайбуру редакциядиз 400-дав агакъна чарар ракурна.

Делирай акъавзавал, чал «Самурдин» кылин тема хъана ва газетдилай хайи чал кланариз, адан михъивал хуьз, вилик тухуз алакълна.

● Лезгидин сад лагъай ва виридалайни чехи къуват адан чал яз. Агъзур йисар алатнатIалани, гъикъван клевера гъатнIалани, чи чал квяхъач. Вучиз лагъайтIа ам дегъзанайрин гъаф къудратлу чIаларикай я.

Гъажибег ГЪАЖИБЕГОВ

● Вичин халкъдизни вичин чIалаз гуьрмет тийизвай касди патан халкъдиз ва патан чIаларизни гуьрмет ийидач. ЧIаларин арада дидел чал сад лагъай чкадал ала. Эвел жуван чIал хъсандиз чира, ахпа патан чIаларив эгечIа.

Мегъамед ГЪАЖИЕВ

● Тебиатдал хъиз, чIалални чан алайди я. Амни чехи жезва, дегъш жезва. Бязи гафар арадай акъатIа, цийибуру арадал къевеза... Чал ахътин затI я хъи, адав акатайвал эгечIун лазим туш. Чал вилик тухун патал вири шартIарикай менфят къачуна кIанда. Иллаки цийи гафар арадал гъадай такъатрикай.

Агъмедулагъ ГУЛЬМЕГЪАМЕДОВ

● Лезги чIал вичихъ хъсан тележег авай чIал я. Адал рахазвай, ам кланзавай инсанар пара ава. Абуру садрани хайи чIал гадардач... Са деллиди рикI шадарзава - лезгиведрин къадар къвердавай пара жезва... Лезги литературный чIал гъаф шер, вичивай вири фикрар живезаз лугъуз жедай, винилу чIал я.

МИХАИЛ АЛЕКСЕЕВ

Къецепатан алимарихъ галаз санал къвалахна

**Марианна
Беерле Моор**

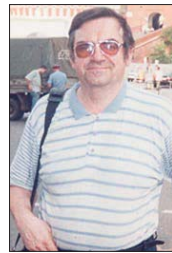
**Мартин
Хаспельмат**

**Йоана
Кихоран**

**Мартин
Диллиг**

**Михаил
Алексеев**

**Жиль
Отъе**

● Лезги чIал ахтармишдайла «Самурдин» коллективди яргъал йисара къецепатан алимарихъ галаз санал къвалахна. Эвел чна клезавайбуруз чи чIалахъ галаз машгур къецепатан алимар чирна. Д.Кларрот, А.Шифнер, Р.Эркегерт, А.Дирр, П.Услар, В.Шульц, М.Хаспельмат, М.Беерле Моор, Ж.Отъе хътин машгур алими чи чIал ахтармишунник гъихътин пай кутунатIа къалуна.

С.Керимовди «Известные лезгиведы» рубрикадик кваз газетдин чирниз акъудай («Мейрам», «Барон Услар», «Микаил», «От Кларота до Шульца», «Михаил Ихтилов» хътин макъалаяр клезавайбуру гъаф хушдаказ къабулна.

1997-йисалай инихъ редакциядиз къецепатан шумудин са машгур чIалан алимар илифна. Мисал яз Англиядай атай профессор Дэвид Клерк, Россиядай атай РИА-дин ЧIалан Институтдин директордин заместитель, филологиядин илимрин доктор Михаил Егорович Алексеев, польшави алим Петр Козловский, Туркиядай тир Сергъан Актотрак, Америкадай тир Йоана Кихоран, Германиядай тир Мартин Диллиг ва масабур къалуриз жеда. Идалай гъейри лезги чIал ахтармишун патал Америкадин Садахъанвай Штатрай, Норвегиядай, Венгриядай, Германиядай, Франциядай, Украинадай чи уьлкведиз атай чIалан пешекарарни редакциядиз илифна. Къецепатан алими ва пешекарри «Самурдин» коллективдихъ галаз гилан литературный лезги чIал авай гъалдикай, ам вилик тухунин рекъерикай веревирдер авуна.

ТАРИХАР ВИНЕЛ АКЪУДНА

Алатай виш йисан вирдалайни чехи вакъайрикай сад икъван гагъди малум тушир алпан къынар, гъакни 50 чиникай туькъурнавай, VIII виш йисаз талукъ тир «Алупан улуб» винел акъудун, абур лезгидалди къхенвайди субутун хъана. 1993-йисуз «Самур» газетди «Алупан улубдин» вири чинар келзавайбуруе асакъарна. Алпан къынар ачухарай чи машгъур алим, профессор Ярали Яралиева чугур зегметрикай ва ада къзынмишай асалькунрикай къхена. Газетди къадим девиррилай XX виш йисал къведалди халкъ чапхунчийрикай хвейш цуоралди къагъриманар винел акъудна, лезги тарихдик лайихлу пай кутуна. Гъавилай вишералди келзавайбуру редакциядиз чарар ракъуриз чини разивал къалурзава: «Чаз чи тарихар чирзавай куьн сагъ хурай!».

Алупандин девиррихъ гелкъвена

Дегъ чаварилай къегъваллелди твар акъудай лезгийри Алупандин (Къафкъаздин Албаниядин) вахтундани хайи чилер хуьн патал чапхунчийрихъ галаз эхирдал къван жегъ чугунай. «Исламдин энциклопедияда» къхенвайвал, 558-йисуз хазарриз Серирдин ва Аландин чилер, гъакни лезгийрин Лезган ва Муьшкър гъкуматар чапхунчи клан хъанай ва абур инриз басрухар ганай. Чапхунчийриз чини ният кылиз акъудиз лезги пацагъ, машгъур сердер Тивришана манивал ганай. 25 йисуз хазаррихъ галаз жегъ чугур и къагъримандикай делилар сифте яз «Самурдин» журналистри винел акъудна. И делилрихъ галаз санал чи халкъди сасанийрин аксина тухвай са бязи женгерни малум хъана ва газетди гъа вакъайрикайни къхена.

Идалай гъейри чи къелемэгълийри «Самурдин» чинриз хазаррихъ галаз жегъ чугур лезги пацагъ Арбисакай ва яргунви Тагъан пагъливандикай, Алупандин пацагъ, тарихда вичин твар «Къегъгал Шаргир» хъиз гъатнавай къагъримандикайни макъалаяр акъудна.

Араб чапхунчийрихъ галаз женгерикай къхена

Газетди сифте яз VII-VIII виш йисара лезгийри араб чапхунчийрихъ галаз тухвай женгерикай къхенай. 642-йисуз арабрин сердер Салман ибн ар-Рабиа ал-Бахилидин 10 агъзур къушундихъ галаз лезгийри ва хазарри санал гъикъ жегъ чугунатла ачухарнай.

Сифте яз чна арабрин сердер Абу Убайд Жаррагъа 722-йисуз 60 агъзур къушундин кыле аваз лезгийрихъ галаз авур ягъунар винел акъудна. Ада вадра Ахцегъ келелдиз

басрух ганай, амма къаз хъаначир. И сердерди 40-далай виниз лезги хуьрер чукрунай, 2700 кас есирда къуна Сириядиз тухванай.

730-741-йисара чи халкъ Марванан 150 агъзурдин къушундин хура акъвазнай. Чи Лезган пацагъдугъди 654-йисалай 741-йисал къведалди, 87 йисуз муьтлуьгъ тахъана арабринхъ галаз жегъ чугунай. Халифри чеб и чилерал къадми хуьн патал 763-йисуз иниз хизанарни галаз 7 агъзур араб куьчарнай ва гугъгъуьнлай и кар са шумудра давам хъанай. Гъакъ ятани абурлаулай чини чулава ниятар эхирдалди кылиз акъудиз алакъначир. Тарихдин чешмейрай акъвазайвал, чи халкъди 150 йисуз муьтлуьгъ тахъана арабринхъ галаз жегъ чугунай. Лезгийри ислам 913-йисалай къулухъ къабулнай.

Надир шагъдин чулава ниятар ашкара авуна

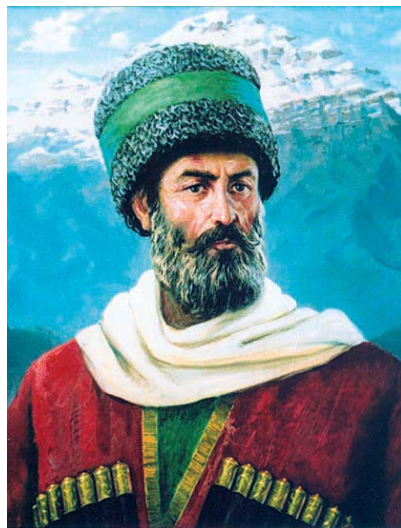
XVIII виш йисан вакъайрикай къхидайла «Самурди» икъван гагъди халкъдиз малум тушир делилар винел акъудна. Архивар тупалай авурла малум хъана хъи, 1740-йисуз Надир шагъди вичин сердердиз ихътин эмир ганай: «Муьтлуьгъ тежез чахъ галаз жегъ чугъзавай магъалрин лезгийр вири къылай-кылиз терг ая». И ниятдалди шагъди лезгийр 100 агъзурдин, 1741-йисан августдиз лагъайтла, 200 агъзурдин къушунар ракъурунай.

Чи халкъдикай къясас къахъуз алахъай чапхунчиди къазикъумухви Члахъ Сурхаян кумекдалди Куьредаини Къубадай 10 агъзур къван лезгийр Хорасандиз куьчарнай ва абурун чилерал Ирандай 900 хизан гъанай. Идалди шагъдиз лезгийр зайифариз кланзавай. Амма адалай и кар алакънач. Чи халкъди чапхунчийр тегани гъаф куьварна. Урусин тарихчи И.И.Калушкина къхенай: «Лезгийрихъ галаз даява шагъди лап пара къуватар квадарна. Лезгийри адан къушун гъаф гъилера куьварна». Мадни и тарихчиди къейд авурвал, 1741-йисан эхирра - 1742-йисан эвелра лезгийрини табасаранар муьтлуьгъариз клан хъайи Ирандин къушунриз абур акъ къулухъди румар гана хъи, шагъдиз къвед лагъай гъилда вичин чугур ният кылиз акъудай иштагъ амуькънач.

1810 - 1840 - йисарикай цийи делилар жагъурна

Чи тарихдин XIX асирдиз талукъ 30 йис «Самурдин» журналистри дериндай ахтармишна. Чна 1810-1840-йисара лезгийри урус чапхунчийрин аксина къвати женгер чугуна Къафкъаздин даяведик чехи пай кутурди, Къубадин гъулгъула неинки чи халкъдин, гъакъ вири Къафкъаздин халкъарин уьмуьрда гел тунвай чехи вакъиа тирди кутугай делилралди субутна. Сифте яз газетди а йисара жегъ чугур цехуьлви Гъажи Али Аскер, эчехуьруьвни Гъахъверди Магъмудан, къубави Мегъамед, яргунви Ханбутай бег, хуьлдухъви Тагъирбег, тигъиржалви Рамазан, кыльгъви Ибрагъим, манкъулидхуьруьвни Абдурагъман, цехуьлви Мелки, ахцегъви Шейх Мулла, кузунви Агъа бег, муругъви Иляс бег, куьнетви Селим, къубави Усман эфенди хътин къагъриманар винел акъудна, 1837-йисан Къубадин гъулгъуладиз регъбервал гайи Гъажи Мегъамед Хуьлуьхъвидикайни хъиливи Яралдикай цийи делилар жагъурна келзавайбурув агакъарна. Гъа и тарихрихъ гелкъвей Муьзеффер Меликмамедова 2004-йисуз вичин «Къубадин гъулгъула» ктаб чапдай акъудна. Ктаб сифте яз авторди архиврай жагъурвай Шейх Шамилан чарчай (1848-йисан 13-сентябрь) къачунвай гафаралди ахъа жезва: «Куьн ипгит халкъ я, лезгийр! Гъикъван члав я куьне урус чапхунчийрин ивияр авадариз, хайи ватан паталди абурун аксина жегъ чугъвиз. Икъван гагъди ихътин чехи даяе куьне са патахъайни куьмек авачиз, текдаказ кыле тухвана. Гила, чир хуьхъ, зун ва вири Дагъустан куь куьмекчийр я».

Гъажи Давуд Муьшкърви

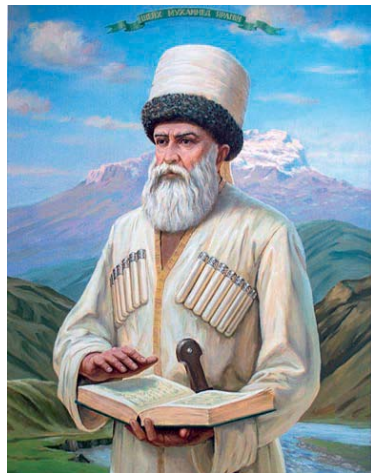
Чехи къагъриман, XVIII виш йисан машгъур лезги сердер Гъажи Давуд Муьшкървидикай «Самурдин» 2009-йисан 30-сентябрдин тилитдилай гагълуна газетдин чинриз акъудай тарихдин очеркдихъ галаз алакъалу яз 2010-йисан 30-апрелдалди, яни 8 вацран къене редакцияди келзавайбурулай 630 чар къачуна. Шудралди инсанри газет вилив хвена.

«Самурди» азербайжан члалал акъуднавай материалдай Дагъустанда и темадал рикъ алайбуру лезги ва урус члариз элкьуьрна вири республикадиз раиж авуна. Гугъгъуьнлай газетди Гъажи Давудахъ галаз санал азадвал патал жегъ чугур Али Султан, Бут Къурбан, Сулейман бег, Къанлу Шабан, Хуьруьгъ Али хътин къегъалрикай макъалаяр чапна. И макъалайрихъ авсиятда редакцияди келзавайбурулай 200-дав агакъна чарар къачуна.

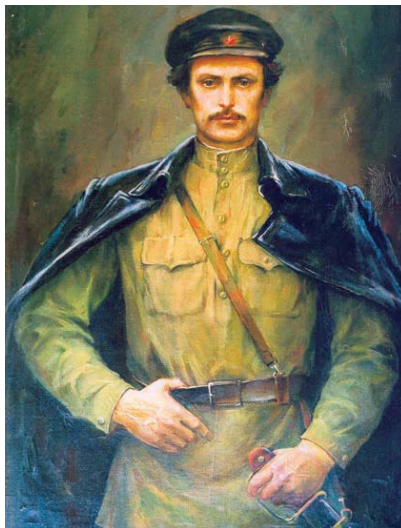
Шейх Мегъамед Ярагъви

Къафкъаза муьризмдин бине кутур, машгъур имамар тир Къази Мегъамедан ва Шамилан муаллим хъайи чехи философ, лезгийрин, гъакни Дагъустандин маса халкъарин азадвал патал ара датлана жегъ чугур Шейх Мегъамед Ярагъвидикай газетдин чинриз акъудай макъалаяр келзавайбуру хушдаказ къабулна. «Самурди» абурув гъакни 1825-йисуз Мегъамед Ярагъвиди Къубадин, Куьредин, Табасарандин, Дербентдин, Къайтагъдин, Къазикъумухдин, Акушадин, Аваристандин, Таркидин, Чеченистандин диндин векилрин съезддал авур рахунар агакъарна.

1838-йисуз рагъметдиз фейи Ярагъвиди Дагъустандин халкъаривай чапхунчийрин аксина эхирдал къван жегъ чугу лагъана тлалабнай ва абур паталди вичин машгъур 20 веси тунай. 2000-йисуз «Самурди» а весияр вири чапна.

Мегъамед Гъуьсейнов

1917-йисан 4-июлдиз Сталин рекинникай куьтгъай, Ленинахъ галаз санал кваллахай, Советрин Яракълу Къуватар арадал гъуьнк чехи пай кутур, вичин 40 йис тахъанмаз генерал арми хътин вини дережадин чин къачур лезги Мегъамед Гъуьсейнов (Михаил Лезгинцев) чи машгъур къагъриманрикай я. ГовечИл Совнаркомдик къвай ам Совет гъукуматдин сад лагъай военный-финансовый министр тир.

Ленина къейвал, эгер Мегъамед Гъуьсейнова «капиталдиз яру басрух гана» цийиз туькуьр хъанвай Совет гъукуматдин бюджетдиз пул гъаначиртла, и гъукуматдивай яргъалди яшаминиз жедачир. Гъайиф хъи, Сталиназ ам акъажзавай кас хъиз акуна ва гъавилай регъберди М.Лезгинцев арадай акъудна. «Самурди» келзавайбурув и вакъайрикай малуматар агакъарна.

Шикилар чугурди Сейфеддин Сейфеддинов я.

ЧИ ЛИТЕРАТУРАДИК ПАЙ КУТУНА

Алатай йисара «Самурди» чи литературадик генани чехи пай кутуна. Икван гагди малум тушир халкдин мецин эсерар кватІна. Абурун арада гзаф кыметлу кысар, хкетар, манияр (бендер, баядар), махар ва маса мецин эсерар ава. Сифте яз Шабрандикай VIII виш йисаз талукь риваят, «Арзан кьвал», «Арбисан хьел» риваятар, Азербайжандин Гылин ХатІарин Институтдин фондунай гьатай «Чехи Александрай кхет» (жагьурайди филологиядин илимрин доктор Мавлуд Ярагьмедов я) хьтин эсерар, Касбувадин цийи хкетар, Гьажки Давудаканни Кири Бабадикай халкди туькьурай кьагьриманвилдин манияр газетдин чинриз акьудна.

«Самурди» шумудни са элдин шаиррин яратмишуникай келзавайбуруз малумат гана. Сифте яз чна Етим Эминан икван гагди малум тушир «Жедач», «Муьриуьд», «Валлагин-биллагин» шишар, СтІал Саядан 12 шиш, Эмираслан Гьанидин садазни малум тушир шишар чапна. Газетдин чинриз Саид Агьмедакан, Ихрек Резеббакай, Миграгь Мердалидикай риваятар, Ашукь Суьйгуьнакай, Кьурагь Афизакай, Мирзе Али ал-Ахьмедикай, Кесиб Абдуллагьакай, Тигьиржалев Эмиралдикай цийи малумат акьудна. Чи классикирай Етим Эминан ва СтІал Сулейманан чІалар чІурна масаКІа кьелемдиз гузвай ксариз кесерлу жавабар гана.

Газетди икван гагди халкдин тийшир шумудни са шаирар винел акьудна ва и кардади лезги литературадик мадни чехи пай кутуна.

«Самурди» ара датІана жегьил кьелемдиз гузвей куьмек гана. Эхиримжи 15 йисуз 64 жегьилдин шишар сифте яз газетдин чинриз акьатна. Чна куьмек гайи жегьил авторрикай са шумудан кьилди ктабар чап хьанва.

Шарвилидикай цийи делилар агакьярна

Чи машгур кьелемдиз Искендер Къазиева кватІнавай материалрин бинеддалаз туькьурнавай «Шарвили» эпосдин «Шарвили Гияр шегьерда» чІук сифте яз «Самурда» чап хьана. Ам чав филологиядин илимрин доктор Мавлуд Ярагьмедова агакьярна. Гуьгьунлай «Шарвилидин зурба гуьнар», «Шарвилидин тур» хьтин чІукарни газетдиз акьудна. «Шарвилидин зурба гуьнарар» тІвар ганвай чина чи кьагьримандикай туькьурнавай тарихдин манияр чапна. Газетди кьилди «Шарвилидикай чирвилер» тІвар ганвай чин кардик кутуна. Ина женчи, пагьливан, спортсмен хьиз Шарвилидин образ ачухарзавай макалаяр чапна. И тема газетди инлай кьулхьни давамарда.

Маниярни бубайрин мисалар кватІна

Лезги фольклорда манияр (бендер, баядр) ва бубайрин мисалар чехи чка кьазва. Икван гагди чи пешекарри агьзурралди манияр ва бубайрин мисалар кватІнаватІани и кар мадни давам жезва. Вучиз лагьайтІа гьелелиг винел акьуднавайди чи куьтязг тежер хазинадин лап тІимил паяр я. И кар вилик тухун патал редакцияди кьилди экспедиция туькьурна. «Самурдин» экспедицияди 1997-2011-йисара КиІарин, Кьубадин, Хаьчмазин, Кьебеледин, Исмаиллыдин хуьрерай 2 агьзурдав агакьяна цийи манияр (бендер, баядар) кватІна. Абурукай икван гагди санани чап таханвай 624 баярни бенд газетдин «Сад за лугьун, сад вуна лагь», «Са мани лагь, чан баде», «Чи руьгь хуьзвай баядар», «Чи легьнеирин кьуд царар» тІварар ганвай чинриз акьудна, гьакІни кьилди чапна. Алай вахтунда Азербайжандин лезгиар яшамиз жезвай районрай 28 касди «Самурдин» экспедициядиз манияр кватІлиз куьмек гузва.

Алатай йисара чна халкдивай кватІнавай

бубайрин мисалрин кьадр 1400-дав агакьяна. Абурукай 600-далай виниз мисалар газетда чап хьана.

Элдин шаирар винел акьудна

Икван гагди чи пешекарар кьилди куд цІарЦин рикІ юзурдай баядарни бендер туькьурзавай чІалан устадар - элдин шаирар винел акьудиз алахьнавач. И кардик Седакет Керимовади кьил кутуна ва эхиримжи йисара ада келзавайбуруз КиІарай тир Мейрам Ибрагимова (Зинданмургъ), Тевриз Пиралиева (Чакар), Бедирниси (Эжежугъ), Сусанханум Келбелева (ГадаЦийихуьр), Эбинат Пиргуьланан руш (ГадаЦийихуьр), Саимат Нурметова (Аваран), Айнисе Мамедалиева (ГадаЦийихуьр), Ибрагим Афажан ва Гуьлденан Йьльдыз (Туркьиядин Кирие хуьр) хьтин элдин шаиррикай малуматар агакьярна. Гила ада Кьубадин, Хаьчмазин, Огуьздин, Исмаиллыдин, Кьебеледин лезги элдин шаиррикай макалаяр гьазурзава.

ЧІалан устадрин суракьда хьана

«Самурдин» агал-кьунрикай садни ада эхиримжи йисара винел акьудай юкьван виш йисарин ва XVIII-XX асиррин шаирар я. Газетди чи литературадин тІимил чирнавай чинар ачухарна. Сифте яз келзавайбуруз XIII-XV виш йисара яшамиз хьайи Абу-у-Фалл Халиф ибн Али Лезги, Гьаким ал-Лезги, Юсуф Ширванви, Зайнаб Хиневи, Муса ибн Юсуф ибн Гуьсейин ал-Лезги, Абдурашид ибн Салигь Лезги, Шейх Маруф Кьурагьви хьтин чІалан устадрикай, гьакІни XIX-XX виш йисарин машгур шаиррикай тир Ашукь Суьйгуьнакай гьегьенш малуматар агакьярна. Агьдихь чна чпин яратмишунар винел акьудай са бязи чІалан устадар келзавайбурун рикІел хьизва.

Гуьлгер (VIII виш йис)

VIII виш йисуз яшамиз хьайи, араб чапхунчирай элкьурна цІарце тур Билицандиз (Агьа СтІал ва Вини СтІал хуьрерин арада хьайи лезги шегьер) куьмек гун патал Ганияр, Гуьне, Келе, Хьаьнар, Лагар, Багьал, Цул, Дебенабу. КІвахьар хуьрерин агалийрикай кьущун кватІна женерик экечай Гуьлгера арабин сердер Филан кьущун кукварнай. И кьегьал руша вичин ширралди женгиниз эвер гудай. Чи журналистри шаирдин

«Атана», «Угьар», «Кьурагь» шаирар халкдин медей кватІна туькьурна. Юкьван виш йисарин са бязи араб авторрин эсеррай Гуьлгеракай ганвай малуматар гьилик авуна.

Абдурашид ибн Салигь Лезги

(1226-1306)

Муьшкьурдин чилел дуьньядиз атай, амма ватандивай яргьара, араб уьлквейра яшамиз хьайи машгур лезги алим, лукман ва шаир Абдурашид ибн Салигь Лезги 1306-йисуз Медина шегьерда рагьметдиз фенай. Лезги, араб ва фарс чІаларал кыметлу эсерар тесниф Абдурашид Ширваншагь III Ферибурзан имаратда кьиле феи шаирин гуьжетунра уфтан хьанай. Пачагди Ширваншгьдиз бахш авур поэмдай адаз са батман кьзилар ва чергес пурар алай са шив ганай.

50 йисуз гьурбатда яшамиз хьайи шаирдин уьмуьрдин рекайкайни яратмишуникай делилар винел акьудай М.Меликмамедова келзавайбуруз адан са шумуд ширрин агакьярна.

Селей

(VIII виш йис)

ВикІегь, хши мез авай, мел-мехьеррик манирал илигдай Селей зурба шаир тир. Ам гилан КиІар райондин Яргун хуьре диледиз хьанай. Ада теснифай шаирарни баядар кьелдди халкдин меце ама.

Гуьлуьз фена вичиз са гапІал аялар хьанатІани, яргьги уьмуьр гьалатІани Селеявай вичин сифте муьгьуьббат рикелай алудиз хьаначир. Гьавилай ада теснифай гзаф манияр шаирдин бахтсуз ашкьидикай лагьанвай чІалар я. Шаирдин яратмишунар винел акьудай чи журналистри алакай очерк кьхьена, келзавайбуруз агакьярна.

Шейх Маруф Кьурагьви

(XIV-XV)

XIV-XV виш йисара яшамиз хьайи лезги Шейх Маруф РагькечІдай патан кьудратлу шаиррикай тир. Шираз, Гьерат, Нишапур, Исфган, Мешгьед, Гьемедан, Шам хьтин шегьерин вишералди инсанри адан рубаяр хуралай келдай.

Шаирдин са бязи рубаяр 1640-йисуз туькьурнавай кватІалда гьатнава. Алай вахтунда Азербайжандин Гылин ХатІарин Институтдин фондуна хуьзвай и кватІалда фарс чІалал кьхьзвай 94 машгур шаирдин шишар ганва.

Вич Кьурагьвай тир Шейх Маруфаз фарс, араб, тувьк чІалар дериндай чІдай. Шаирдикай малуматар гайиди филологиядин илимрин доктор Мавлуд Ярагьмедов я. Адан «Кьурагьви Шейх Маруф» тІвар ганвай макаладин сифте яз 1997-йисан 1-октябрдиз «Самур» газетдин чинриз акьатна.

Саяд Пери

(1800-1920)

1800-йисуз Азербайжандин гилан КиІар райондин ГадаЦийихуьре диледиз хьайи Саяд Пери Регимхановади 120 йис уьмуьр гьанай. Вичин уьмуьр бахтсузди хьанатІани, ада КІанивални вафалувал yine кьуна, михь муьгьуьббатдикайни залам кьисметдикай поэзиядин инжияр туькьурна. Шаирдин гзаф геькигунар ва рифмаяр сифте яз ада вичи туькьурнавайбуур я ва адал кьведалди чи литературада дуьшуьш жезвайбуур туш. Гьавилай Саяд Перидин шаирар гзаф везинлу ва рикІиз таьсирлайбуур я. Сифте яз адан яратмишунар винел акьудай чи журналистри «Самурди» келдайбуруз шаирдин ширарни агакьярна.

Яргунви Исгьякь эфенди

(1847-1927)

Виликан Кьуба уезддин Яргун хуьре диледиз хьайи Исгьякь эфенди чехи маарифчи ва алим тир. Ам гьамни алатай асирдин 40-йисара уруррин алим, профессор Н.И.Покровскийди кхьейвал «XIX виш йисан фикир желблай шаиррикай тир». Ада вичин кьве гьвадин, 20 утагьдикай ибарат тир Кьвалин 15 утагь хуьруьн мектебдин ва «Маариф» жемиятдин ихтиярда вуганай. Исгьякь эфенди йикьа садра вичин гьисаб-диди мектебдин аялриз тІуьн гудай, кесиб аялриз пекер кьачудай.

Исгьякь эфендин яратмишуна 1877-йисан бунтарин темади, кел-кхьин чирунихь, чІал вилик тухунихь, марифатдихь, диндихь галаз алакалу меслаяр чехи чка кьазва. Шаирдикай макала ва адан шишар сифте яз «Самур» газетдин чинриз акьатна.

СтІал Назлу

(1882-1946)

1882-йисуз Куьре округдин Агьа СтІал хуьре диледиз хьайи СтІал Назлу Лезгистандин агьваллу ва саваллу тухумрикай садан векил тир. И сикхидик чІалан пешекарар, шаирар, алимар гзаф хьанай. СтІал Назлу акьван чехи алакьунар авай шаир тир хьи, вичиз акур затІуникай, вакиадикай гьаьстда чІал кутІундай. Филологиядин илимрин доктор, шаир Фейзудин Нагьиева адакай кхьей макала эвелни-эвел «Самур» газетди чапна. Чна СтІал Назлудин ширарни келзавайбуруз агакьярна.

Теймур Алиханов

(1924-1963)

Вич алатай асирдин 50-йисара «РикІин гаф» кватІал туькьурнай скаррикай тир Теймур Алиханова Забит Ризвановахь, Лезги Наметахь, Байрам Салимовахь, Изет Шерифовахь ва масабурухь галаз санал халкдин ихтиярар хуьн патал женг чІугунай.

Москвадиз фена гуькуматдин ва партиядин регьберивай лезгириз кьарши тухуьзай чІуру сиясат легишарун талабнай. Ада сифте яз Кьуба райондин Дигагь хуьруьн юкьван мектебда урус чІалан синифар кардик кутунай. 60-йисарин юкьвара са куьмекни авачиз, текдиз Кьубада лезгидалди газет акьуднай.

Чехи женчи я лагьуз репрессиядик акатна, 39 йиса аваз рагьметдиз феи Т.Алиханов гьамни хьсан шаир тир. «Самур» газетди адан яратмишуникай гьегьеншдиз кьхьена, шаирар чапна.

Яргунви Исгьякь эфенди

ЧІал квадармир

*КвадаримІа малш девлет,
На ам хьейи квал квадармир.
Баялхуда кутуна вил,
Бегьер гьайи сал квадармир.*

*ЭляІ тежез уьмуьр гире,
Женер чІугаз гьатна келе
Халкьдин дерди аваз хиве
РикІи чІугур тІал квадармир.*

*Квал квахьайтІа, жедэ ваз тІар,
Эл квахьайтІа, кьвада вал хар.
Эхун патал хьайи крар
На гьиссерин эвал квадармир.*

*ХьайтІа ваз и дуьнья дар,
КвадаримІа вири затІар,
Эхирдл кьван хуьн патал тІвар,
Вуна жеван чІал квадармир.*

ЭТНОГРАФИЯДИХЪ ГЕЛКЪВЕНА

Газетдин кылин темайрыкай сани этнография я. Адан чара-чара хилерикай «Самурдин» чирниз акъатай макъалайри ва очеркери Келзавайбуру чпихъ ялна. Абуру и темадай ара датлана макъалаяр чап авун тлалабна. И тлалабун фикирда къуна чи журналистри жуьреба-жуьре рубрикайри кваз этнографиядиз талкуварнавай макъалаяр къьена. А макъалайра чи къадим адетрикай, ашукун-къарагъуникай, хуверикай, суваррикай, мел-мехъерикай, цун къваликай, милли пекерикай ва маса месэлаирикай гезьендиз иштилатзавай. И къыяйрай Келзавайбуруз лезгийрин вад айванар квай къвалери чир хъана, къватл, заклан, киле, кула, квач хътин къатарни; абурун рикел демни хтана мелни, кимни хтана, къадим суварни. Чи пекерикайни чирвилер хъана, къулерикайни.

Келзавайбурун тлалабун фикирда къуна чи журналистри «Самурдин» чирниз «Чун», «Лезги адетар», «Чи хуьрер», «Зи хайи къул», «Чи жуьвал», «Ким», «Чи цун къвал», «Яран сувар», «Халкын суварар» хътин рубрикайри чинар акъудна. Газетдиз акъудай макъалайрихъ авситарда редакцияди Келзавайбурулай 283 чар къачуна.

Мехъер

Тарихдин чешмейрай акъазвайвал, чпин марагълувилени гурлувилел гылтайла лезги мехъерар вири Къафкъаздиз сейли тир. Пуд юкзунни пуд йифиз кыле фидай лезги мехъерар жегъилри чпин гунаяр къалурдай майданни тир, ашукъри гуьжетардай мярекатни. Чи мехъерар гьам къылдиз акъудзавай адетралди, гьамни къулдай макъамралди девлетлу тир. 1860-йисуз Самур округдин начальниквиле къвалахай Н.Вучетича къьейвал, «мехъерин вахтунда лезгийри чпихъ гьихътин хъсан адетар аватла, чеб гьыкъван мугъман клани инсанар ятла, шийин хизан туькъуьрун вири хуьр паталди гьыкъван чехи вакъна ятла къалурда. Абурун мехъер халисан сувариз элкьведа».

Гьайиф къведай кар ам я хьи, гила лезги мехъери гъаф хъсан адетар квадарнава. Абуру арарал хун, гьакъни мехъериз девирдин къадай рангар гун патал «Самурди» гъаф алахъунар авуна. Сифте яз газетдин 1997-йисан 5-ноябрдин тилитдиз акъудай «Им гьихътин мехъер тир?» макъала Келзавайбуру патал дискуссиядиз элкьвена. «Самурди» и темадай чарар чапна, талукъ рубрикаяр кардик кутуна. Хъсан адетар арарал хун патал чи журналистри къьелемдиз къачур «Лезги мехъер тир», «Хуьрун мехъер», «Тост», «Яран мехъер» хътин макъалаяр Келзавайбурун рикляй хъана.

Къуьлер

Гьа са вахтунда «Самурди» лезги къуьлерни рикелай ракурнач. Гьам чи, гьамни маса халкъарин авторри лезги къуьлериз гайи кымет рикел хъана. Келзавайбуруз чи къуьлерикай гегъенш малуматар гана, хайи макъамарин аялзамаз чак вилгегъвилдин руьгъ кутазвайди, гьар са лезги жегъилдиз «Лезгинкадал» ва

маса макъамрал эсерлудаказ, туькъвей къайдада къуьлиз чир хъана къанзавайди малумарна. Газетдин чирниз «Лезги руш» - «Лезгинка», «Лезгинка», «Лезгинка» под куполом неба», «Ассал!», «Бармак» хътин марагълу макъалайри очеркар акъатна.

Чна «Лезгинка» генани гегъеншдиз теблгьна ва Москвадин консерваториядин профессор Константин Аджинова адакай лагъай гафар рикел хъана: «Лезги къуьлуьникай рахаудайла, эвелни-эвел «Лезгинка-дикай» фагъуьна къанзава. Лирькадалди, везиралди, Тебни, серес ва йингин ритмайралди девлетлу тир и макъамди дегъзаманайрыкай, къадим девиррилай кыл кутуна халкындин руьгъдикай хабар гузва».

Газетди ачухдиз къьенай: ««Лезгинка» къуьл хуьн лезги халкъ патал дилел чал хуьнин барабар месэла я». Гьавилей «Самурди» «Халкъ юзурдай шийи гьерекат» рубрика кутуна ва гьар са аялдиз, гьар са жегъилдиз «Лезгинка» къуьл чириз эвер гана. Эхирни 2003-йисуз чна Бакуда «Лезгинка» чирдай курсар арарал гъана ва гуьгъуьнай ам лезги къуьлерин мектебдиз элкьуьрна. И мектебде вишералди жегъилри чи къуьлер чирзава.

Дем

Лезги мехъер гур ийизвайди дем тирди «Самурдин» журналистри кылди къейд авуна. Абуру къьейвал, «дем - къвачерик звер, пьузаррик хъвер кутайди, гьиссерал звал гьидай, инсанар агуддай, абурув ял ягъиз тадай, рикл аладардай халисан сувар я. Дем гьакъни гадайри чпиз свас жагъурдай мярекат я». И темадай газетдиз шумудни са макъалаяр акъатна. Эхирни чи вилик-къилик квай ксар

Бакуда дем къвачел ахкъалдарун патал халкъдин адетрал бинеламиш хъана талукъ сценарий хъьена, демер тухудай шийи деб кутуна. Ихътин сад лагъай дем алан регъбервилек кваз 2004-йисан 22-сентябрдиз Бакуда кыле фена.

Гьа Чавалай «Дем» Бакудин ва Сумгаитдин лезги жегъилрин рикл алай мярекатдиз элкьвена. Гила чи жегъилри Москвада, Санкт-Петербургда, Ярославлда, Краснодарда, Туьменда, Харковда, Германияда демер кутаз халкындин хъсан адетар рикел хъизва. 2004-йисан 24-январдиз

«Самурди» акъатай «Лезгинский дем в Бонне» макъаладай акъазвайвал, гуьгъуьнай Европадин лезгийр яшамин жезвай маса уьлквейрани чи ватангъилияр и адет кардик кутаз алахъна.

Мел

Чи къадим адетрикай тир мелери халкъ агудда, инсанрик руьгъ кутуда. Мелер жуьреба-жуьрединур жедя. Къвалер эшигдайла, рекъер-муькъвер расдайла, хвалар миьхъдайла, никер эчелдайла, гьенар гуьдайла, хиперин сар твадайла, сар эвягдайла, цанар падайла, багълар кутайла сад садаз куьмек гуда лезгийри. Дишегъилияр мелез тларатлар-

тваларал кутуннавай бишмеяр, шалар, парчар гъаз фидя. Абуру ван алаз «Перизадаяр» лугъуда. Мелерин эхирда дем кутуда. Идаз «Мелен дег» лугъуда.

И адетдихъ галаз алакълуь яз «Самурди» 2000-йисуз «Мелер ава хуьрера» рубрика кардик кутуна. Къубадай, Къцарай, Къахдай, Дагъустандин Докъузпара ва Къурагъ районрай «Чехи мел», «Мучугъа мел», «Манйирин мелер», «Яран мелер» тварар ганвай макъалаяр чапна. И макъалайри ван авуна ва редакцияди Келзавайбурулай 167 чар къачуна. Алай вахтунда газетди и адет мадни вилик тухун патал марагълу макъалаяр чапзава.

Ким

Ким лезгийрин агъсакъалрал меслят гъизвай, жегъилрин акъулдиз нур гуьзвай, чи фикиррал звал гъизвай, чаз сабурувални къьагъвал чирзавай чка я. Гьа и крар

фикирда къуна «Самурди» 1997-йисуз «Ким» рубрика кардик кутуна. Гуьгъуьнай «Ким» тварар алаз чинар чапна. Чи журналистри гьахълудаказ лезги киминив виликан гьукум гумачирди, гьавилей ам шийи кылелай къвачел ахкъалдарун герек тирди, жемат патал марифатдин тарсар къачудай мектебдиз элкьуьрна къанзавайди къейд авуна. «Ким гьихътинди хъана къанзава?» лагъана ачухарай дискуссиядик вишералди Келзавайбуру экечна. Абурун са къадар къиметлу фикирар «Самурдин» чирниз акъатна.

Гуьгъуьнай «Кимел хъайи ихтилар» рубрика пайда хъана. И темадай газетдиз акъатай макъалаяр Келзавайбуру хушвиледи къабулна. Лезги ва урус чларал кхей «Ким авачир хуьр», «Мадни чи кимерикай», «Ким» хътин макъалаяр иллаки рикел аламукъдайбуру хъана.

Суварар

Газетди чи къадим суварар рикел хуьнхъ чехи пай кутуна. Келзавайбурув Яран суварикай, Цуькверин суварикай, Сифте ргал, Пешепай, Вацракъяр хътин суваррикай ва эхирмижи йикъара гегъеншдиз къейд ийизвай «Шарвили» эпосдин суварикай малуматар, шийи делилар агакъарна. Филологиядин илим-

рин доктор, Дагъустандин Гьукуматдин Университетдин профессор Жонрид Агъмедова, «Самурдин» муьбирри, «Дагъестанская правда» газетдин муьбир, машгъур журналист Абдулафис Исмаилова, шаир Эфруз Регъимовадни ва масабуру чи суваррикай кхей макъалаяр Келзавайбурун рикляй хъана.

«Самурди» Яран сувар гегъеншдиз теблигъ авуниз генани къетлен фикир гана. И сувариз талукъ шийи манияр винел акъудна, сифте яз Яран мехъерикай, Яран мелерикай, Къурун гъуди Яран суварин къуьгъазвай роликдай хъьена. Э.Регъимовадин «Яран сувар» пьесадай члукар чапна. Авторди газетдиз акъудай материалдин бинедаллаз «Яран сувар» тварар алай ктаб арарал гъана.

Газетдин къвалахларри гьатта Кремлда Яран сувар тухундик чехи пай кутуна. 2005-йисан 17-маргдиз Кремлда Яран суварин мярекат С.Керимовадни ва Магъачкъаладин «Дагъустандин бродягъар» тварар ганвай КВН-дин командандин капитан Ш.Муьслимова тухвана. «Сувар» ансамблидин солистри мярекатдин иштиракчияр гьейранарна. «Самур» «Кремлда Яран сувар» тварар ганвай чин Келзавайбурув агакъарна.

Хуьрер

Са береди урусрин машгъур журналист В.Л.Величоди чи хуьрерикай ик къьенай: «Дагъларин синерал, хун квай чкайра, дуьзендура кутунвай лезги хуьрер тупалдин къашар хъиз акада... Къадим меленият авай лезгийрин хуьрери гьасятда чпихъ ялда». Гьакъикъатдани чи хуьрер чеб кутунвай къайдайрал ва перилел гьаттайла маса чкайрин хуьрерилей тафаватлу я. Александрович-Насифа къьейвал, са къадар лезги хуьрер чи эралди къьелалди Ш агъуьр ийисуз кутунай. Гъаф лезги хуьрери къадимвилни лешанар къьелалди хъьена. Инрай жагъанвай археологиядин амукайрини сур члаварикай хабар гузва.

Газетда хуьрерикай макъалаяр са шумуд рубрикадик кваз чап жезва. 1998-йисуз редакцияди «Чи хуьрер» рубрика кардик кутуна. Гуьгъуьнай «Чи хуьрер, шегъерар», «И чил

хайи диге я», «Зи хайи къул», «Дагъдин хуьрериз куьмек къанзава» ва маса рубрикаяр кардик акатна. Азербайжандин Къуба, Къцар, Хачмаз, Къьебеле, Исмаиллы районрин, гьакъни Дагъустандин Ахгъе, Къурагъ, Стлал Сулейманан, Рутул, Агъул районрин хуьрерикай «Самурдин» чирниз шуларди макъалаяр акъатна.

Чи журналистри «Чи хуьрер» рубрикадик кваз Къцар райондин Манкъуьлдуьр, Тингъиржал, Яргун, Эчелхуьр, Уьнуьгъ, Хуьлуьхъ, Чпир, Хыл, Куьзун, Гадацийхуьр, Агъа Лакар, Цуру Худат ва маса хуьрерикай кхей макъалайри очеркар, «76 хуьр гьинава», «Гизр», «Стур», «Къуьруш», «Фияр хуьр», «Цмур» макъалаяр гъаф эсерлуьур я.

МЕСЭЛАЯР КЪАРАГЪАРНА

Чи журналистри 1997-йисан октябрдиз цийи «Самур» акъудиз къуви кутурла «Ваз кӀандай газет» макъалада икӀ кхьенай: «Чна аямдихь, халкъдихь галаз кам-камуна аваз фин патал газетдин чинриз тарихдикай, медениятдикай, чи хуьрерин гьаларикай, са гафуналди, лезгийрин тӀал алай вири мезлайрикай ихтилатзавай макъалаяр акъудда».

Хиве къунай месэляр кӀелзавайбурун гегьени къатарив агакъарун патал «Самурдин» журналистри чпин къуватрин гьайиш татана кӀвалахна. Шумудни са цийи рубрикаяр кардик кутуна, важиблу месэляр къарагъарзавай макъалаярни очеркар чанна.

Къагъриманар рикӀел хкун теклифна

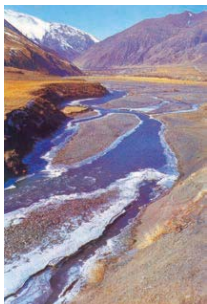
1918-йисуз эрмени дашнакри ва болъшевикри Къуба уездин агъалийриз басрух гана агъзурралди мусурманар яна кхьенай. Эрменийрин вагъшивилерикай ва лезгийри абурун аксина кегъалвилелди женг чӀугуникай сифте яз «Самурди» кхьенай. И вакъайрихь галаз алакьалу яз 1997-1998-йисара газетдин чинриз акъатай «Къанлу дере». 1918-йисан Къубадин сед» тӀвар алай очерк кӀелзавайбуру гзаф хушдаказ къабулнай ва абуру редакциядиз 400-далай виниз чарар ракъурнай.

Къубадин кьиргъиндин 80 йисан вилик, 1998-йисан 17-февралдиз «Самур» газетди сифте яз гзаф важиблу месэла къарагъарнай: «Къуба, КӀар, Хачмаз шегьерин куьчейриз эрмени дашнакри ва болъшевикрин аксина женг чӀугур Муьгъубали эфенди Кузуви, Гьатем агъа ЧакӀарви, Алибег Зизикски хътин къагъриманрин тӀварар гун. Къуба райондин Дигагъ хуьрун гила «Къанлу дере» лугъузвай чкада душман кукӀарвай кьегал инсанар рикӀел хкун патал КӀара ва Къубада гуьмбетар хкажун, Дигагъ хуьре талукъ комплекс арадал гъун».

И месэла газетди са шумудра къарагъарна, талукъ идарайриз чарар ракъурна. Гуьгъуьнлай «Самурди» къарагъарнай месэладин гьакъиндай Милли Межлисин орган тир «Азербайжан» газетдин кхьена. И теклифдихь авсиятда КӀар, Къуба, Хачмаз ва Шабран районрай вишералди инсанри редакциядиз чарар ракъурна.

«Къизил дере» хуьз эвер гана

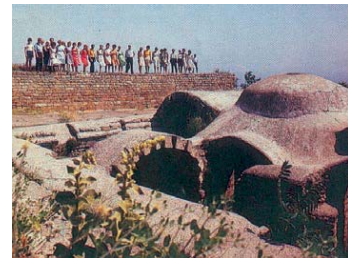
Алатай асирдин 1996-1998-йисара чи тӀебиат, чи чил чӀехи хаталувилик акатзавай. Лезги чилерин лап нер чкайрикай тир, вич Дагъустан Республикадин Ахъегъ райондик акатзавай, цурцун, къизилдин ва масаранглу металрин девлетлу мяден галай «Къизил дере» кӀецепатан улькейрин ихтиярда вуьз кӀанзавай. И карди кыл кунайтӀа, чи

гъавадиз, нефесдиз, чилериз, накъвариз гьикъван зарар гудай. Металар хкудайла Самур вацун ятар зегьерлу жедай. И цикай лагъайтӀа, анжа са Дагъустандин агъалийри ваь, гьакӀ КӀар, Хачмаз районрилай Бакуда кӀведалди Азербайжандини менфят къаузува. Вацун ятар чӀуруникай кве республикадин халкъаризни зарар жезвай. Гьавилай тӀебиатдизни чилиз хаталу тир и кардин вилик пад къун патал кве республикадин талукъ идараяр кӀвачел къарагъарна кӀанзавай. ГьакӀни хьана. Гьам Дагъустандин газетрин, гьамни «Самур» газетдин чинриз ара датӀана акъудай макъалайри «Къизил дередин» кылел алай цифер чукӀурунихь чӀехи пай кутуна.

Дуьньядин лезгийрин югъ арадал гъиз алахъна

«Самурди» къарагъарай важиблу месэлайрикай сад Дуьньядин Вири Лезгийрин Югъ арадал гъун я. Сифте яз и месэладикай газетдиз чи тӀвар-ван авай шаир ва алим Кичибег Мусаева кхьена. Адан «Дуьньядин вири лезгийрин югъ» (2004-йисан 23-февраль) макъала «Самурдин» чинриз акъатайдалай гуьгъуьниз редакцияди кӀелзавайбурулай 436 чар къачуна. Абуру вирида газетди чпин рикӀай хабар

гузвай месэла къарагъарнавайди, ихьтин югъ малумарун важиблу тирди кхъизвай. Чарар гзаф кӀез акурла чна газетда «Дуьньядин вири лезгийрин югъ» тӀвар ганвай чин кардик кутуна. Чара-чара улькейрай чал чарар ракъурай кӀелзавайбурун кхьинрин леймотив сад тир: «Чпихь кылди гьукуматар авай халкъари дуьньядин шумудни са улькейра яшамш жезвай чпин ватангълийр санал кватӀун, санал халкъдин кьайгъуьрихь гелкъуьн патал кылди тешкилатар арадал гъизва, йиса садра кватӀал хьана чеб авай гьалдикай веревирдзава. Ихьтин тешкилдувал кве чкадал пай хьанвай, дуьньядин са шумуд улькеда яшамш жезвай халкъар патал генани важиблу я.

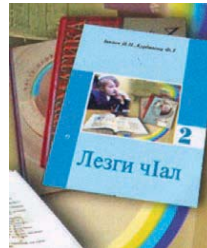
Алай вахтунда лезгийр Дагъустанда, Азербайжанда, Россияда, СНГ-дин улькейра, Туркияда, Афганистанда, Къиргъизстанда, Узбекистанда, Белорусияда, Американин Сахьанвай Шгтра, Францияда, Испанияда ва маса улькейра яшамш жезва. Амма абуруз сад садакай са акъван хабар авач. ГьакӀни йиса садра санал кватӀал хьана халкъ авай гьалдикай веревирдер авун абурун ихиялдини кӀезвеч. Гьавилай ихьтин месэла къарагъарай редакциядин коллективдиз чух-

сагъул кӀезва».

Гьа икӀ, чна газетдин чинриз и темадай цӀудралди макъалаяр акъудна. Са гафни авачиз, гьелег «Дуьньядин Вири Лезгийрин Югъ» кьейд ийидай мурал кыллиз акъатнавач. Амма алатай йисара «Самурдилай» 23 улькедин лезгийр агудиз алакьна. Им гележер мярекат патал гзаф важиблу шартӀарикай сад я.

ЧӀалан тарсарихь гелкъвена

2003-йисуз редакцияди лезги ЧӀалан тарсарихьни учебникрихь авсиятда са бязи делилар винел акъудна. Малум хьана хьни, республикадин 407 мектебда кьадардал гьалтайла тӀимил тир халкъари 55400 аялди кӀелзавач. Къуба, КӀар, Хачмаз, Исмаиллы, Къебеле ва Огъуз районрин 126 мектебдин I-XI синифра лезги ЧӀалан ва литературадин тарсар гузва. Мектебра 24700 лезги аялди хайи чӀал чирзава. ГьакӀни мектебра лезги ЧӀалан тарсар гузвай муаллимар ва учебникар агакъзавачирди малум хьана.

Муаллимин месэла гьялун патал чна 1998-йисуз Дагъустандин Гьукуматдин Университетди Бакуда кардик кутур филиалдикай менфят къауна. Университетдин регъберрин вилик кылди факультет кардик кутун ТӀалабна. И карди кыл кьурла «Самурдин» журналистрини филиалда тарсар гана ва гьар йисуз лезги ЧӀалан муаллимар гьязурна.

Учебникрал гьалтайла редакцияди республикадин талукъ идарайриз чарар кхьена, и кар гуьгъуьна хтун кӀанзавайди малумарна. Са кьадар учебникар Дагъустандай гьана. «Самурдин» мектеб» чина муаллимар патал I-XI синифрин программаяр чанна.

Эхирин газетди 2005-йисан февралдидай кыл кутуна республикадин талукъ министерстводин ва идарайрин чӀехибурал «Лезги ЧӀалан учебникар агакъзавач. Гьикъван гагъди икӀ давамда» лагъана SOS агакъарна. Абурувай и карда лезгийриз кумек гун ТӀалабна. Азербайжанда яшамш жезвай халкъарин ихтияррихь авсиятда республикадин Конституциядин 21, 25, 45-статьяр, Европадин Советдин 1992-йисан 5-ноябрдиз къабулай «Регионрин ЧӀаларин ва кьадардал гьалтайла тӀимил тир халкъарин ЧӀаларин Европадин Хартия», 2003-йисан майдин вацра Европадин Советди ва Азербайжандин Образованидин Министерстводи Бакуда «Образованидин сиясат ва кьадардал гьалтайла тӀимил тир халкъар» темадай санал тухвай семинар, вад варз алатайла Европадин Советдин экспертири и месэладикай Страсбургда авур веревирдер талукъ идарайрин регъберрин рикӀел хьана.

Гуьгъуьнлай газетдиз тӀвар-ван авай шаир Келентер Келентериди азербайжан чӀалал кхьенвай «Къваз такъун гьикъван гагъди давамда» тӀвар ганвай макъала акъудна. Ада вичин макъалада КӀар райондин лезги ЧӀалан тарсар гузвай мектебра методикадин такъатар, учебникар агакъзавачирди, II синифар патал чаннавай учебникар агъуз еридинди тирди, маса татугайвилериз рехъ гузвайди кьейд авунай ва республикадин образованидин министривай татугайвилер арадай акъудун ТӀалабнай.

2006-йисан 25-мартдиз редакцияди Милли Межлисин КӀарай тир депутат Хелилбег Гуьнешоваз кхьей чар газетдин чинриз акъудна. А чарче учебникар гьязурун, тарсарин ери хьсанарун патал вуч авуна кӀанзавайта кьалурнавай ва депутативай и месэлада пешекарриз кумек гун ТӀалабзавай.

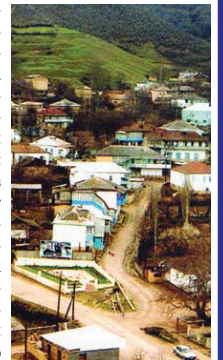
Редакцияди тухвай кӀвалахдин нетижаяз Республикадин Образованидин Министерстводи лезги ЧӀалан учебникар гьязурун патал са бязи алахъунар авуна. «Самур» газетдин редакциядивай III синиф патал кхьенвай «Лезги ЧӀал» ктабдиз кьимет гун ТӀалабна. Чна гайи кьиметда акъазвайвал, им гзаф агъуз еридин учебник тир. Гьавилай редакцияди учебникар акъудун патал министерстводивай пешекаррикай ибарат тир авторрин группа гуьгъуьрун ТӀалабна. Ингъе и ТӀалабун жавабусз амукьна. ЯтӀани редакцияди учебникар акъудунин крар гуьгъуьна хтун патал талукъ идарайрихь галаз алакьаьр хуьзва, са вуч ятӀани арадал гъун патал алахъзава.

«Самурди» халкъдихь кьалабулух кутузай мад са месэладиз гуьгъуьнлай ийизва. Вичихь 300-далай виниз лезги хуьрер авай чи республикадин анжа 126 мектебда лезги ЧӀалан тарсар гузва. Гзаф лезги хуьрерин мектебра дидел чӀал чирзава. Гьавилай редакциядиз цӀудралди чарар кӀезва ва чка атунвай чна абуру газетда чанни ийизва. Гьа икӀ, «Самурди» 20 касдин кьулар алаз Исмаиллы райондин Къурбанэфенди хуьруьн агъалийрин ракъурай чар чанна. Ахпа чна талукъ министерстводивай «Чаз дидел чӀал чинриз кӀанзава» тӀвар ганвай чарче агъалийри къарагъарнавай месэляр гьялун ТӀалабна. Са гафни авачиз, и крар кыллиз акъудун патал чун мадни кевирала алахъда.

Хайи хуьр авадан ийизвайбуруз даях хьана

«Самурдин» 2007-йисан 29-июндин тилитдиз «Хайи хуьруьн кьайгъу чӀугван» тӀвар ганвай макъала акъатна. И макъалади хайи хуьр кӀвачел акалдариз, кьадим адетар арадал хкиз кӀанзавайбуруз эвер гузвай.

Идалай гуьгъуьниз «Самурди» и темадай шумудни са макъалаяр чанна ва чи ватангъелийриз и гьерекадик къуьн кутаз эвер гана. Газет хайи хуьр авадан ийиз кӀанзавайбуруз даях хьана. Редакцияди и гьерекадик къуьн кутур КӀар райондин СтӀур, Яргун, Хьил, Къубадин Куьсет, Хач-мазин Хьимил кьишлах, Къебеле райондин Камарван, Дьзахлы, Исмаиллы райондин Кьалажух, Сумаггаллы ва маса хуьрерин агъалийрилай цӀудралди чарар къачуна. А хуьрера гьихьтин абадвилер киле физватӀа кхьена. Алай вахтунда «Самурди» и гьерекадик гуьгъуьнлай хуьзва ва ам вилик фин патал вири жуьредин алахъунар ийизва.

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

КЪВЕ ФЕКЪИ

КЪИСА

Хъана къван, хъанач къван, са гъавурда авай итим. И итимдзини акъул балугъ хъанвай са гада авай къван. Хикай савадлу фекъи хъун адан мурад тир. Гъавилай гада къелун патал къецепатан уълкведиз реке твада.

Са шумуд йисуз диндин рекъай чирвилер къачур гада эхирни ватандиз хкъеда. Анжах къвенкъе къуши хуьре авай бубадин дустунал къил чугван къетда ада. Къецепата къелна хтанвай жегъил фекъи акур хванахвездиз гъаф хвеша жада. Ам вичихъ галаз хуьруьн мискИндиз тухун къетда ада. «Чан хва, акван къван вакай гъихътин фекъи хъанватла», - лугъуда касди.

Абур къвед фида мискИндиз. Ина вичихъ яргъи чуру авай са фекъиди ван алаз къелзавай, жемятдини чарни юзур тавуна адахъ яб акалзавай.

Фекъидин къелуникай затИни къатIун тавур жегъилдивай эхиз хъанач: «Вуна са чкадал зил къачунач». Са герендилай фекъидиз хълагъда: «Флан чкадал ви аваз дуьзди хъанач. АтIа чкадални гафар

дуьз лагъанач».

Фекъидихъ хъел акатда, анжах ада и гафар кваз къадач. Са герендилай жегъилдивай мадни акъвазиз жедач:

- Вуна гъаф чкайра гъалатIриз рехъ гузва эхир.

Фекъиди хъилай пIузарар жакъвада. Анжах къелун давамарда. Са герендилай жегъил чIалал къведа:

- Исятда на къелдайла гъилер метIериз ягъанай. Анжах эсиллагъ гъилер цавузна къанзавайди тир.

Чан туьтуьниз къватI хъайи фекъи жемятдихъ элкъведа:

- Я жемятар, къез шейтIан акурди яни? Ам куь арада ацукънава. Иней, и жегъил гада гъа шейтIан я.

МискИнда авайбур вири элкъвена гададиз килигда.

- Тфу, шейтIан! – лагъана къведпуда гададиз тфу гуда. Са шумуда адаз лапашар вегъеда. Им акурла садбуру гъутарив, муькуьбуру къуьлуьнив яда ам. Гададикай лешнилаваш жада. Чара атIай хванахвади са гужуналди къакъудда ам инсанривай, хкъида вичин къвализ. Ахпа лугъуда:

- Чан хва, вуна гъеле бегъем къелнавач. Фена са йисузни къел хъия, ахпа зи къылив хъша, чун санал ви бубадин патав фида.

Гада рази жада, ам къелунин гуьгъуьна хъфида. Са йисуз вичиз чизвачир къвалахарни чир хъуьвуна хкъеда ам гъа хуьруьз. Хванахвади ам мадни мискИндиз тухуда: «Чан хва, акван къван ваз вуч чир хъанватла», - лугъуда ада.

Мадни гъа фекъиди ван асалтна къелзавай, жемятдини адахъ яб акалзавай. Фекъидиз гада гъасятда чир жада: ада мягътелвилелди фе-

къидиз килигзавай. Эхирни гадади лугъуда:

- Я фекъи, вуна вуч хъсандиз къелзава! Ви вандин верцида къван вуч я! Вун хътин фекъи чи вилятта хъайиди туш. Вун савадлуни я, викIегъни. Гъавилай вавай са тIалабун ава захъ!

Тарифдикай хвеша хъайи фекъиди жузада:

- Ам вуч тIалабун ятIа лагъ къван.

- Зун яргъариз хъфизвайди я. Анжах завай вун хътин муьмин кас рикIелай алудиз жедач. Ви чурудин са чIар зав хъайитIа, аз зун женнетда авайди хъиз жада. Ваз минет хъурай, жуван чурудикай са чIар акъудна це аз.

Пузаррихъ хъвер акаатай фекъиди ялна чурудай са чIар акъудна, вугуда адаз:

- Чан хва, къачу.

Гадади чIар са ягълухдик кутуна вичин къултухдин жибинда твада.

Жемятди мягътелвилелди гададиз килигзавай. Эхирни абурукай сад чIалал къведа:

- Я стхаяр, ида садра атана яб акална фекъидивай чIар къачузва, ам гъаз вич женнетдиз фида лугъуьва. Чна гъикъван чIав я адахъ яб акализ, бес чаз женнетдиз физ къандачни? Бес чал фекъидин са аманат гъалтдачни?

Гъавалат жада вири фекъидал. Сада чурудин, сада къылин, сада рацIамдин чIар чухвада. Муькуьбур пекерал гъавалат жада. Фекъи къеп-къецIил яз акатда къуарарик. Ибур акур хванахвади гададиз лугъуда:

- Чан хва, и сеферда вуна пара затIар чирна хтана. Гила вавай уьзягъдаказ бубад патав хъфиз жада.

Илим рузи хъиз я, адахъ вири муьгътеж я.

Лезги халкъдин мисал

РИКIЕЛ ХУЬХ!

КIУСАРИН ЖУЬРЕЯР

Предложендин мана-метлебдиз алава рангар ядай къуллугъчи гафариз къусар лугъуда. Чпин метлебдиз килигна къусар ихътин жуьрейриз пай жада:

1. Суалдинбур: **жал, -ни, гъаяман, мегер, куьз? ян? бес, -тIа, яраб.** Месела: Бес ишедай кар хъайи кас шедачни? (Е.Э.)

2. Гуьджу ийидайбур: **мад, ман, гъун, тIун, де, хъи, къан, гъатта, гъа.** Месела: Зун ви патав са кутугъ тавур гаф гъаз атаввач хъи(З.Э.) - Де беса, вахар, - лагъана Айзаната.(Я.Я.)

3. Гекъигунинбур: **къван, хътин, хъиз.** Месела: Вучда дустуникай дабан атIудай, мез къуьгъуь - рикIи серки хъиз кудай?(Е.Э.)

4. Тестикъ ва инкар ийидайбур: **эхъ, ун, ваь, бес, лап, сакн, къван, яни.** Месела: Гъаф къекъвейдавай ваь, гъаф акурдавай хабар яхъ.(Х.) Эхъ, за гъамиша Мегъамед халудин рехъ хуьзва.

ЧИ БУБАЙРИ ЛАГЪАНАЙ ...

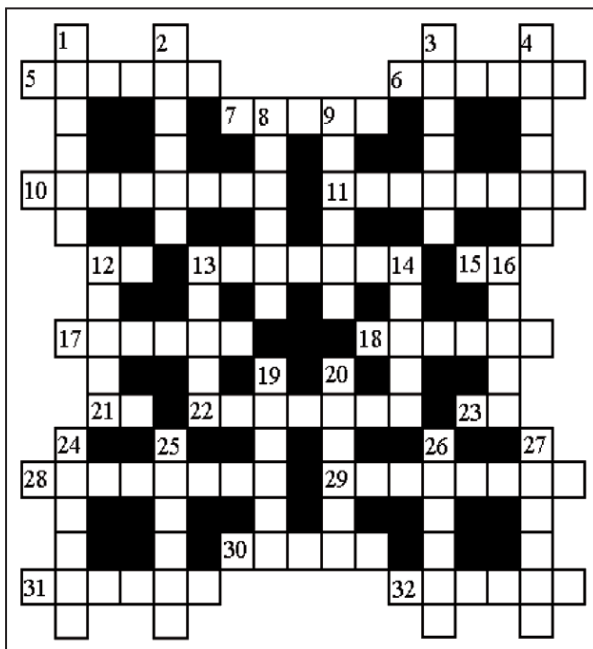
- Хайибуру аял хуьда, аялди гележег.
- Хъел агайла, акъул катда.
- РикIин дуст сад жада.
- Хуьруьвай къакъатайди халкъдивайни къакъатда.
- Халкъ хвейиди халкъдини хуьда.
- Гъар хуьре са дуст яхъ.
- КичIедакай дуст къамир.
- Туькуььлди дадмиш тавуртIа, верцидини чир жадач.
- Бегъем хъи бубадин бармак вилера твадач.
- КIар эяя тавур фу хъсан чрадач.
- КIамбурдал акъалтай шапIадиз къуьр ахкъвадач.
- Ксай месик иситIа жагъидач.
- Кар кардай фида, яд - регъуьн чIутхардай.
- Чуьнуьхарни тапарар вахни стха я.
- Чехи къус туьтуьна акIида.
- Хъархъ хун тавуна, хвех нез жедач.
- Хъсан ич таралай фад аватда.
- Чумал тарцелай жумар атIумир.
- КIанивал къалура, дакъанвал чуьнуьх.
- Залпанд алачир меци къыл тIарда.
- Гъаф тIуьрла, виртни цуру жада.

Кроссворд

Дуьз цIарара: 5. Къурурна пIапIрус ийидай набатат. 6. Хъайи кардикай теснифнавай эсер. 7. Лезгийрин пицца. 10. Культура. 11. Асантвал. 12. Тарцин майва. 13. Муьгъманлух къвал. 15. Гектар. 17. Хашпарайрин ибадатхана. 18. Къамчи. 21. Къаргъиш. 22. Гуьзлемиш тавунай еке писвал, бедбахтвал. 23. Хам. 28. Чад гъукуматдин меркез. 29. Балкъанрин нехир хуьзвайди. 30. Цацариз къур гана фидай рехъ авунай чка. 31. Къезил гар къвай гъава. 32. Ругунралди техийдин къилер гаатадай чка.

Тик цIарара: 1. Чирвилер гудай макан. 2. Чими уълквейра жадай вагъши гъайван. 3. Проза. 4. Жедай крарикай вилкамаз хабар жадаиди. 8. Цин улакъ. 9. Гум фин патал туькIурнавай чка. 12. Лезгийрин ширинлух. 13. Къилел алукIдай кIерпле. 14. Инсандин сагъламвилин пис гъал. 16. Са гайин чкада яшамеш жезвай кас. 19. Арза ийизвайди. 20. Лезги игит Валентина фамилия. 24. Гъахлувал. 25. Санал къвалахзавайди, юлдаш. 26. ЯцIу ва яргъи лаш. 27. Куьт инсан, келлегуьз.

ТуькIуррайди: Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

“САМУРДИН” ГАФАЛАГ

520 ГАФ

20 йисан кьене «Самур» газетдин редакцияда са институтди авур кьван кьвалахар кьилиз акьудна. Халкьдин гегенш кьятари рикелай рактурнавай 3000-дав агакьна кьадим ва чьалан куьгьне кьятарик акатзавай гафара арадал кьхана, кьелзавайбурув агакьарна. Газетдин чинра цьудралди цийи гафар арадал атана ва гила абурдукь чьалан пешекарри, кььирагари менфят кьачузва.

«Самурди» 2000-йисан 30-мартдин тилатда 1997-йисалай гьа тарихдалди акьатай 55 тилатда чап хьайи 400 кьадим гаф кьелзавайбурув агакьарнай. Агьадихь чна 2000-2007-йисара винел акьудай гафарикай 520 гаф чапзава.

А

Аваран - хьсан еридин
Аваранвал - еридин хьсан тир гьал
Агалун - кьеле
Агалар - кьели чкаяр
Агар - яйлах
Агьзурат - 1. агьзур ийс; 2. агьзур ийс тамам хьун; агьзур ийс тамам хьайи вахт
Адавал - аздавал
Азва - тукькул
Азгар - алахьай, чими
Акьашун - вал-чаз акьудна чип миьхун
Акьунар - мильявилер
Акьаж тежер - мягькем
Алаша - усал балкьан
Алам - гамунин кьередин зул
Алгьай (чка) - туьне
Алачарпан - жив кваз кьвадай марф
Али - кьисмет
Ашри - азаб
Апач - обжора
Апач - куьзуб гьайван
Астигь - ажуз
Атлар - сергьят
АтлуртI - махатил

Б

Баба - гьери ва какаяр кьвай
тинидикай чранвай фу
Бажит - дугьриданни? яраб (жеда) жал?
Байбут - фин чукул
Барза - дагьдин тамун уьруш
Басир - гьар са шей аквадай
Баги - зигин авачир, куьт кас
Батлан - шукьу
Бахилар - ватагайра алуькдай
кьвачин кьнапар
Бахьу - куьзуб гамиш
Бачу - гьвечи гам
Бачух - чулур
Башарат - бажарагь
Бев - фаланга
Бедел - гел, ни-ял
Бирбиш - кьалп чар ва я документ
Биргенд - жуьгенрин явадал чранвай гьер
Бувун - чьехи чьар алай тIветI
Бугьчу - лап кьуди
Будала - кьимиди, акьулдиз кьериди
Булур - дула
Бургьа - кьели, мягькем
Бурдукь - дакьванвай
Бута - гьурчехьанди гьурч вилив
хьун патал тукьурнавай чка
Буфа - кутуннавай цуьлер
Бун - яшлуди
Буьтрукь - квак

В

Варданаг - кьарасдин кьатI
Ваясуз - герексуз
Вилхьсан - вил акьадай кас
Виче - виртIелдин са жуьре

Г

Гамал - яд акьат тийидай чка
ГатIкьун - яна авадрун (таралай майва)
Гацим - лал
Гвел - звал
Гевшерун - арсузвилз кьил ягьун
Геллеь - суьруь
Гелхен - калар хуьдай кьур
Гийин - мурал
Гирт - кьадардилай гзаф
Гугьри - шэфтел
Гул авун - чиджери хьиз кьал кьачун
Гунгач - кисть
Гунзар югь - канун празникIа
Гурганчлар - пурарал вегьзвай
пекинин цилихар

Гь

Гьаргьар - куркур
Гьул - дерин кузов
Гьургьвечи - человек с дряблой кожей
Гьурчече кьил - тула

Гь

Гьа - са вуч ятани ийизвай жуьре
Гьанеф - хенжел
Гьангула - жими хуьрек
Гьашер - кьизмиш
Гьек - клей
Гьенена - циницдин мже

Д

Давла - ашпурарун патал темягь
рактурдай затI
Даллай - личи рахунар, буш гафар
Дангу - гитI
Датгур - акьваз тийир
Девит - чернил
Дегье - цуьлер
Дегьек - сур чьавара шейералди
гудай харжи
Делилхана - нотариус
Дигер - саран акь
Дуллукь - зегьмеддин гьакьби
Дуьше - куьлукь емишрин эьки чьун
галай ширин мже

Ж

Жалан - тIваларикай хьранвай чапар
Жи - нерв
Жугьун - тахтадин пару

З

Загь - кьел хьтин минерал
Замар - жемьатар
Зар - шиир
Зарла - хьини хьанвай афнияр
Зарият - литература
ЗатIал - материя
Зебердас - кьуватлу, ацIай гужлу
Зибит - тади кутун
Зиндикь - кубут
Зирба - заланвал ашумдай уьлчме, 14 кг
Зул - шукьлукь чка
Зул авун - япара атIудай ван авун
Зулун аял - гьез хьайи аял
Зумун - 1. чилин кланик чинебан рехь;
2. लोक
Зумур - подвал
Зиятар - пучвилер

И

Ибей - балкьан финин са жуьре
Икана - гзафин-гзаф
Икьа - жими тушир
Илихун - са кьадар агьуз хьун
Имил - князь
Иникьара - сибирская язва
Ирлар - ир гьвай кас
Иршiba - циницдин сорт
Иси хьун - тIа хьун
Ифргьвал - гегьеншвал
Ишигьун - суьгьурда тун
Ишди - кьез кьвай
Ихьей-техьей - ван хьайи-тахьай

Й

Йингьа - адетдин тушир
Йихт авун - кичIсарарун
Йихт хьун - кичI хьун

К

Кагьу - салат, недай хьчар
Какьул - залан
Кал - дугуна авай чка, аран
Калал - паквар кьурурдай затI
Канда - пис
Кангур (юкь кангур хьун) - далу
эькьисун, клул эькьисун
Каша - сивин азар (гьайванрин)
Кван - гьурч
Квечих хьун - саташмиш хьун
Кеькир - терс
Кенек - кьереприн сорт
Кияр шив - яру рангунин балкьан
Кияшан - ранг
Кияштан: кияштанар ягьун - кофер чьунун
Кирф - серкIв

Ккьлам - чуьт
КкьампI - турп
Ккорая - менфят
Ккьрараг - маларин кьрчарал
кутуннавай хьуси об ва чул
Ккьлар - кьукь
Ккькул - сун гьаларин мансур
Ккуз - хиперин ятах
Ккьвал - мишин пине
Кулур - чип (багугар, чепетукьар кьадай)
КкуркIтI - гирде, керкил
Ккутун - 1. себет; 2. вердиш
КкутIал - куьруь
Ккуша - гьилибан
КкушI - данаяр хуьдай цур
Ккуьм - кьур, чардах
Ккьдав - балкьанди азар

Кь

Кьабачи - кваса
Кьазур - кьазунай, кукIвар хьайи
КьакьашI - пехьрен хали
Кьалтах - ламран пурар
Кьалдах - гьайвандин руфун
Кьарта - чьехи кьарабдин, яцIу руш
КьатI - бес!
Кьаяхан - кьайи чка
Кьванчи - кьвансерин устIар
Кькьгь - медалдин галкьурзавай чка
Кькькьуьц - епиник галкьурнавай
кьарасдин гьалкьа
КькькьетI - чиркин, салагьасуз
Кькьере - чуьлдин ципIиц
Кькьефе - лап чьехи кьушун
Кькььрин - цаар алай бицIи тар
Кькььриб - душаб
Кькььис - тешигь, гекьигун
Кькььваран - фараш
Кькььварган - игрушка
Кькььгьван - викинигь галкьурдай гьалкьа
Кькььларбан - кьвалый эькьечI тийирди
Кькьулу - керки
Кькьусуравал - кьайгьузсувал, энгелвал
Кькьу - кьешIл кьая
Кькььлавар - гьайванрин вилик
кьвачерин азар

Кь

Кьавал - музыкант
Кьакь - сифилис
Кьакьанлукь - кьакьан чка
Кьалу - миьхи тушир
Кьалу авун - рагьлурун
КьантIа - 1. тумакь; 2. куьзубь
КьантIар - цин кланик кьакьан чка
КьанчIархьан - акьулсуз, вижесуз
КьантIиш - битиш
Кьасух - марагь
Кьаткьа - амалдар
КьачI - набагьатдин тан
КьачIараг - акьраб
КьветIелар - шаламра тьвайди багьар
Кькькь - 1. ракуьн пек; 2. хаумини клус;
3. бармак

КьечIирмир - гьавая рактурмир
Кьиян - азарлу кас
Кьуькь - дурнадин жинсинин кьуш
Кьулап - юкьван
Кьулу - дуьз
Кьулувал - дуьзвал
КьунцI - тIакI
КьунчI - гьвечи рафт
Кьуьруькь - фокус

КI

КIаз - ипекдин хаммал
КIалум - куьшуь
КIалтIи - гьвечи гада
КIамбур - чьехи кесек
КIамс - алааб
КIанап - нер битIиш
КIаргIа - мисмар
КIапI - тоннель
КIаш - чьехи клута
КIашкIуш - кендирагь
КIеллукь - институт
КIеп - гьвечиш шешел
КIертI - теле
КIили - еке
КIир - епиник галкьурнавай кьармах
КIисар - кьенсидин ширин цилер
КIум - сун гуьлугьтар ялана чьехи
ийидай алат

Л

Лабада - жандум
ЛакI - леке
ЛакIлакI - никлин тум вегьин тавуна
чьузур амуькай клус
ЛалакI - пелтек
Ланж - миьхи цин вир
Лар - дагьдин хуш кьвай чка
Лара - азарлу
Лас - кьуьенди са патахь
кьарагарзавай накьв

Лал - цавай фидай гими
Лалхар - гьунар
Легь - кьамишлукь
Леме - шулу
Лепеш - тади квачир, кагьулвал кьвай
Лим - азиз
Лур - кьурурна недай хьчарин жуьре
Лубьз - хурх, кьурунчI

М

Магьбани - лап заха инсан
Мазу - кьараб галачир акь
Макьсац - 1. сарар чьехи;
2. гьуьжетунрал рикI алай
Макьсан - мегьрибан
Макьхьан - чьехи керки
МанжукI - пул тьвайди затI
Манкьа - нерай рахалайди
Мансур - клентI
Мант - тарарал акьалтдай, абурз
зарар тир клумп хьтин затI
Марсар - чермуха
Марву - жикIи
Маргьуззар - чуьру пел, хьел кьвайди
Махьван - мичIи шубьтруь ранг
Мац - кьулан кьилел алай чепелдин кьацI
Мовенжи - десхуш; муштулукь
Мегьреб - дере
Мек - капаш
Мекежа - вак
Мекера - ярмарка
Ментеш - кьайдасуз
Мерв - шукьлукь хилер жедай набагьат
МеркIи - чурчур, гургур
Мерф - туьрездин кьил
Мехьв - капаш (са мехьв гьуьр
патал канду кукIвармир)
Милнча - папатI кас
Мис - акьул
Муда - кьарасдин кур, бади
Мукьуган - веьре какаяр хун давама-
рун патал мука тунвай кака
МукIла - агьургьан атанвайди сагьарун
патал ирид кьвалый гьайи гьуьруькай
ийизвай дарман

Мулахар - мум
Мумаж - хуьтуьл
МуркIадин дагь - айсберг
Муьгьуь - гьар йисуз цазвай ник
Муькьуь - секин
Муьткьвер тар - елка

Н

Накьвар - сурар
Нарат - шамагьаж
Нашар - нубатсуз, чуьру
Невегьар - рахазвайдаз мукьвал тир чкаяр
Нере - гими
Никьязар - куьмек авачир
Ниправ - булахдин яд
Нунуш - нерай рахазвайди

П

Палама - гзаф кагьал кас
ПампIи - лилибан
Паркьул - лопух
Пар - са йисуз тум вегьена тур кьуьгьвер
Парсар - некIед кьылар
Паракь - пис рекье авай дишегьди
Пач - хьидикIиндин бармак
Паякьул - вагьрам
Пек - алуькIна куьгьне хьанвай пек
Пен - хипери ял ядай чка
Пернчлар - лилибан
Пезьрияр - чуьхверрин сорт
ПикI - кьарасдин кьааб
Пирпил - сиргьаяр
Писе - лампа алачир, нафт куналди
эькь ийидай затI
ПисгIтI - гьвечиIи кьажьгьан
Пчиргьан - балкьанди кьвачериз
акьатдай хер

ПI

ПIалан - цуьрун циб
ПIанIиш - жаворонк
ПIарла - бицIи кьушран бала
ПIив - кфил
ПIивитI - мундштукь

Р

Ракьван - чурун тавунмаз кьуру хьун
Ракьул - шлак
РачIар - кьебекьдин вилин
кIакIамагар галкьанвай чка
Раши - махара авай балкьан
Рекьед тар - тутун тар
Рекьикь - рекьин юлдаш
Ресед - дуьзвал, кьайда
Риге - кьилчич
РичIиннар - сифте юг вегьейла
амукьдай кьилер
Ругь - бурьян
Ругьунар - марена

Руп - виш граммдин кьван
Рупа - 80 килограмдин заланвал
Рукькуьни - клаш, хак

С

Сагьри - тумаждин са жинс
Сакьа - кьеретIин, кьушундин кьил
СалакIай - рафтгарвал ийиз тийижир
Сари - бахт
СафутI - шляпа
Сахв - сад садаал аруш хьана чилий
фидай шукьлукь набагьат
Сахтиян - тумаж (лапагрин хамуникай
авунвай)
Себи - хурудин нек гуьмай аял
Сент - эхо
Семизан - куьлукь миьхьай чка
Сен - мурал
Сер - лезгийри майдин сифте юкькуз
Тьбнатда кьиле тукьузвай мьрекат
Сергун - зарар гудай гьалдиз гьун
Сивинан - микрофон
Сижиф - кьереьдин цIар, зул
Сисим - поэзия
Снар - белфилер ич
СпекI - тутарин сорт
СтIам - рагьалагь
СтIун - гьич
Сузагарь - дертул вахт
Сун - характер
Сунт - зубиле

Т

Тагьар - цел
Талба - рикI тардай гаф, тегьне
Такьуб - жем (ял падай)
Тамаскьа - викинин чуькьван хуьз
куьмек гуьвай агьа тар
Тапуе - куьлукь хуьдай чка
Таркьв - серг гатадай кьааб
Таркал - лент, гьалсуз
Тармач - хара, кьватIал
Тарта - хипен кичI
Тарту - кIарас тарамардай алат
Тарч - яргь кьурай кас
Тасхара - чилин клан, сур
Тачагь - гьурметсуз
Таягь - лаш
Тваркь - гьевендин десте
Терика - буба кьейила адан мал-девлет
рухьайрин ва я мукьва-кьилтирин
арада пай авун
Терифул - хмель
Тикьил - кулIарин хара
Тим - нур
Тимтал - скульптура
Типш - жуьз
Тулаба - зуракI
ТулкI - аукцион
Тумубанвал - тумуна галчIур хьун
Тумухьан - вассал
Тура - женгинин балкьан
Туркул - алуькIдай пекинин жуьре
Тукьлурь - сочинение

ТI

ТIан - булама
ТIанган - гьел галай улакь
ТIангIанI - арабалин гиг эькьвечидай кIарас
ТIангI - мать-и-мачеха
ТIесе - шляпа (самарикай раснавай)
ТIигьран - халичанди тIвар
(ТIигьир хуьруьн тIварцIихь
галаз алакьалу я)

У

Улам - бере
Умарат - мал-девлет
УнкI - шиф
УнгIияр - чуьхверрин сорт

Ф

ФечI - экуь вили
Фитфинун (гуьлуьш) - расун, цун
Фургьа - аруш-каруш
Фуртна - тадидакь клуси энгел тавуна

Х

Хайма - рангунин гьаларин
гьишар кьаз хьранвай рух
Ханадан - тIвар-ван авай тухум
ХанцI - беденда кIватI хьанвай цирк
Ханур - герек тушир тадаракар
Хар - пахла
Харжаф - эдебсуз
Хархар - гьажибугьда
Хархунар - афардик кутадай хьач
Хаса - гьеле
ХатIа - кьейлиди
Хвечи - гьвечиIи эркек аял
Хенек - азарлу

АБУР ЧИ ДУСТАР ТИР

Са вахтунда лугъуз-хъуьрез редакциядин раklarай къенез гъахьдай шумудни са къегаал инсанар кье чи арада амач. 20 йисан къене гзаф дустан квадарна «Самурди». Сагъ тиртла гыкъван хвеши жедай, чи юбилейдин мярекатда гыкъван рикl алаз шитиракдай абур. Абур чи клеви дустан тир. Газетдин агалкьунарни, четинвилерни чакъ галаз пайзавай дустан. Чи арада амачтлани а инсанри «Самурдин» тарихда гел туна. Гъавилэй чна абур ара датлана риклет хъизва ва мадни хкида.

Мавлуд Ярагъмедов

Фад-фад редакциядиз къезе, чина хъвер аваз, шуклугъ ванцелди лугъудай ада: «Зи патай гыхьтин кумекар герекзава?» Ахпа вичин чехи портфель столдал эцигна, анай чарар акъудай. «За квез цийи материал гъанва», - лугъудай.

Ингъе гзаф марагълу макъалаяр гьидай Мавлуд муаллимди.

Вич асул Дагъустандин СтIал Сулейман райондин Вили Арагъ хуьрай тир Мавлуд Ярагъмедов 1949-йисалай Бакуда ашамши жезвай. Ина ам ТIвар-ван авай алим хъиз вири республикадиз сейли хъана. Ам 10 ктабдинни монографиядин, 500-далай виниз илимдин макъалайрин автор я.

Филологиядин илимрин доктор Мавлуд Ярагъмедова эхиримжи йисара Азербайжандин Гьилин ХатIарин Институтда кIвалахзавай. Ина кIвалахай вахтунда ада «Дербентнамедин» кье жилд, «Дербентдин фольклор», «Дербентдин шаирар» ктабар, гьакIни вич Дагъустандин Ахсетъ райондай тир Мулла Жумадин эсеррин кье жилд чалдиз гъазурнай. Гьайиф хьи, алимдихъ абур чапдай акъуддай мумкинвилер хъанач. Адан «Лезги литературалдин тарих» ктабни зуракI яз амукьна. Ада азербайжан чIалал кIелзавайбурув агакьарай «Азербайжандинни Дагъустандин литературалдин алакьаяр» ва «Дагъустандин самкьатар» ктабар гзаф кыметлугур я. Алимди сифте яз цIудралди лезги ва азербайжанви шаирар винел акъудна.

«Самурдин» клеви дуст тир Мавлуд муаллимди чаз «Корогълу» дастандин 1929-йисуз чалдиз гъазурай лезги вариантдикой малумат ганай. Ада чи газетдиз XIV-XV виш йисара яшамши хъайи машгур лезги шаир кьурагъви Шейх Маруфакай макъала гана. Чав Искендер Къазиева кIватIнавай макъалайрин бинедаллаз тьуклуьрнавай «Шарвилл» эпосдай чукар агакьарна ва чна абур газетдиз акъудна. Алимди «Самурдиз» Етим Эминкай цийи делилар, адан Азербайжандин Гьилин ХатIарин Институтдин фондунай жагъай шиклар агакьарна. Шаирдин икъван гагъди малум тушир «Жедач» ва «Муьршугъ» шаирар гъана. Ада «Самурдин» вири тилитар кIватIна хуьдай. Гьамиша «Самур» зи рикl алай газет я лугъудай.

Фетуллагъ Регъимханов

ТIвар-ван авай кIцIарной композитор Фетуллагъ Регъимханова 30 йисуз лезги хуьрера къеъвена 79 халкъдин манини 23 кьуьлдин макъам кIватIнай ва нотдиз кьуь-

чарнай. Адаз «Лезги халкъдин манияр ва кьуьльер» тIвар алаз ктаб акъудиз кланзавай. Ингъе къисмет хъанач касдиз. 100-далай гзаф манидин автор тир, 12 пьесадин музыка теснифай Фетуллагъ муаллим четин къисметдин инсан тир. Ада пуд хва квадарнавай, авай са рушни яргъариз акъатнай. ГьакI ятлани руьгъдай ават тавуна эхирдал кьван халкъдиз кьудлугънай. Цийи «Самур» акъатзава лагъайла адаз гыкъван хвеш хъанай.

Чи журналистри композитордикой «Лезги газетдин» чинриз «Зи чуьнгурдин сим зурзуна» тIвар алай очерк акъуднай, «Самурда» макъалаяр чапнай.

Композитордихъ са мурад авай: вичин 70 йисан юбилей кьейд авун. Гыкъван алахънатлани кесиби, арха авачир кас и мураддиз агакьанач. Эхирин вичин дуьнья дегишарай сеняткардин руьгъ шад хуьрай лугъуз «Самур» газетдин редакцияди 1999-йисан декабрдин вацра Бакуда адан юбилейдин мярекат тешиклна, вишералди инсанри композитор риклет хъана.

Яфез Агъмедов

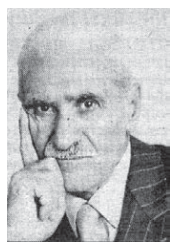
«Самурдал» гзафни-гзаф рикl алай ксарикой садни Яфез Агъмедов тир. Вич КIцIар райондин Эвежугъ хуьре диледиз хъайи Яфез муаллим хъсан инсан ва алим хъиз вири лезгийри чпай.

Педагогикадин илимрин кандидат Я.Агъмедов лезгидалди «Дилед чIал» (II синифар патал) учебникар чапдай акъудай авторрикай сад я. Садра ам хуьчуьк гьилин хатIарин са ктабни квал редакциядиз атана. «Гила чавай лезги чIалан учебникар акъудиз жеда», - лагъана алимди. - Вучиз лагъайтIа кьун хьтин чIалан пешекаррихъ галаз кIвалахун аз хуш я». III синиф патал «Дилед чIал» ктаб гъазурнавай ада. Чна са кьадар дегишвилер тухвана, алава материалар кухтуна учебник хъсанарна. Алимдиз вичизни цийи вариант гзаф бегенмиш хъана. Амма гъазур учебник чапдай акъудиз хъанач. Яфез Агъмедова 2001-йисуз 59 йиса аваз вичин дуьнья дегишарна.

Несир Илкъарлы

ТIвар-ван авай азербайжанви алим, биологиядин илимрин кандидат Несир Илкъарлыди лезгийрин клеви дуст яз абуркай са кьадар шаирарни макъалаяр хъеннай. Са шумуд илимдин ва шаиррин ктабрин, вишералди мкъалайрин автор тир Несир муаллим «Самур» газетдин редакциядиз фад-фад илифдай. Вичин цийи макъалаярни шаирар чав агакьардай.

Са береда Азербайжандин Илимрин Академиядин гьенел тай авачир чехи багъ кутур Несир муаллим зегъметдал рикl алай кас тир. Гугъуьнлай а багъдиз вирида «Несиран багъ» лагъанай. И умун,

мерд кьилихрин инсандикой очеркар хъене республикадин газетриз акъуднай чна.

Лезги Баба

Ахтын камаллу, акъулулу ва дамах гъавир инсанар кериз-цIаруз гьалтда. Элдин даях тир, заха, мерд инсанар. Адан хайи халкъдални хайи чIалал гыкъван рикl алай. Тебиатди и арифдар ва мергьаметлу касдикой шаирни авунай. Гъавилэй Баба Давудан хва Бабаева «Лезги Баба» тахаллус кьачунай. «Самур» газетдин кьайгъударвилелди 2000-йисуз шаирдин Бакуда азербайжан чIалал «Ватан сад я - Азербайжан» ктабни чапдай акъатнай.

Яргъал йисара Къебеледин райкомда жавабдар кьуллугърал кIвалахай, 1984-йисалай РОНО-дин профсоюздиз регъбервал гайи Баба муаллимдин «Самур» газетдал гзаф рикl алай. Гъавилэй районда 250 касдив газет кхъиз тунай. Гьатта кьунши районрин хуьрерайни са кьадар инсанри адан жундай газет хъеннай.

Лезги Баба гьакIни «Самурдин» виридалайни хъсан авторрикай тир. Газетда сифте яз адан «Надир шагъ ва Муртузали» поэма чап хъана.

Севда Шагъбазова

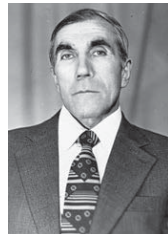
Вичихъ лезги рикl, лезги руьгъ авай Севда Шагъбазовади чаз сад лагъай йикъалай кумек ганай. КIцIар райондин Хьилерин хуьруьн юкъван мектебдин директорвиле кIвалахай вахтунда ада ина 100 газет кхъиз тунай.

Жегий директордихъ «Самур» генани пара кхъин патал хъсан ниятар авай. Адаз мектебда кылди «Самурдин» югъ тешикли кланзавай: «Хьил гзаф чехи хуьр я, ина 300-400 касди газет кьачуна кланзавайди я», - лугъудай ада ва и кар патал алахъунарни ийизвай. Ингъе уьмуьрдин 40 йиса аваз рагъметдиз фена дишегъли...

Элгъед Исмаилов

Ада «Самурдин» гьар тилит вилив хуьдай, газет са цIарни тутуна кIелдай. 40 йисалай гзаф вахтунда муаллимвал авур Элгъед Исмаилова редакциядиз са шумуд марагълу ва кьадим ктабар багъишнай. Фад-фад зенгер ийиз редакциядихъ галаз алакьа хуьдай.

Вич КIцIар райондин Кичан хуьре диледиз хъайи Элгъед Исмаилова Азербайжандин Гьукуматдин Университетдин тарихдин факультет акъалтIарнай. Ватандин Чехи дьаведин вахтунда Кубан, Краснодар, Харьков, гьакIни Польша фашистрикай азад авун патал женг чIугунай. Дьаведин ва зегъметдин ветеранди и дуьньяда гъахъсузвилер пара акунатлани, ада эхирдалди вичин лезги руьгъ хъенай.

Эфруз Регъимова

Дуьньядин крари лигмарнавай, жегъилзамаз уьмуьрдин юлдаш квадарна, гъевечи аялар къегаалвилелди текдиз хвена, чIехи авуна, кIелиз туна, фав агакьарай шаир Эфруз Регъимова гьамиша редакциядиз чина хъвер аваз къедавай. Газетдиз кумек гун патал са вуч ятлани ийиз алахъдай. Чка агунивай «Самурдиз» макъалаярни кхъидай, шаирарни акъуддай.

Азербайжандин Гьукуматдин Университетдин ктабханачивилинни библиографиядин факультет акъалтIарай Э.Регъимовадин чи кьадим адетар, иллаки Яран сувар ахтармишунал гзаф рикl алай. Газетди адан «Яран сувар» пьесадай чукар чапнай. «Самурдин» кумекдалди ада вичин «Яран сувар» ктаб арадал гъана ва 2006-йисуз чапдай акъудна.

Элгъед Саидов

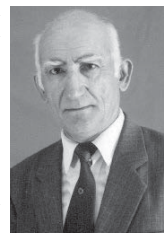
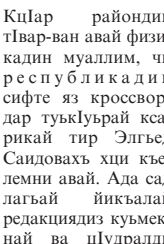
КIцIар райондин ТIвар-ван авай физикадин муаллим, чи республикадин сифте яз кроссворд тьуклуьрай ксарикай тир Элгъед Саидовахъ хчи къелемни авай. Ада сад лагъай йикъалай редакциядиз кумекнавай ва цIудралди инсанрив «Самур»

кхъиз тунай. Элгъед муаллимди 1999-йисан октябрдин вацра редакциядиз ракъурай са чарче хъеннай: «За газет сифте йикъалай хъенва ва жуван ярар-дустарикайни 16 касдив кхъиз туна. Газетдиз цийи нефес, цийи руьгъ атанва. Им вичелди чи халкъдивай дамахиз жедай газет я. Къуй «Самурдихъ» 20, 30, 100 йисан уьмуьрар хуьрай!» Элгъед муаллимдин чехи мурад яз кье халкъди газетдин 20 йисан юбилей гегъеншидиз кьейд ийизва.

Малик Алиев

Гьар гьилда редакциядиз атайла ада чун шадардай: «За мадни са шумуд лезги алимдив «Самур» кхъиз туна», - лугъудай. Адаз чи республикадин лезги алимар хъсандиз чидай ва абурухъ галаз дуствалдай. Санлай ада чи 20-далай виниз алимрив газет кхъиз тунай. Вичихъ хчи къелем авай адан шумудни са макъалаяр «Малик Мегъамедогълу» кьул алаз «Самурдин» чинриз акъатнай. Малик муаллимди академик Тофик Исмаило-вакай кхъей макъалаяр клелзавайбуру иллаки хушвилелди къабулнай.

Вич Къазах райондай тир азербайжанви алим, физикадинни математикадин илимрин кандидат Малик Алиевакай «Самурдин» дуст» тIвар гана макъала акъудайла ада хуьрез-хуьрез лагъанай: «Зун вири лезгийрин дуст я. «Самур» лагъайтIа, за жуван рикl алай газет кхъиз теблигъзава ва инлай кьулухъни теблигъда».

ХАБАРАР

www.samurpress.net

Вириниз сейли я

Къебеледин музей гила вириниз сейли хъанва. Ина къватнавай экспонатриз дуньядин шумудни са уьквейрай къевезвай инсанри, туристри, чехи мярекатрин иштиракчийри килигзава. Чин къадар 20 агъзурдав агакъзавай экспонатри къадим Къебеледихъ 2500 йисан тарихар авайди къалурзава. Музейда къватнавай археологиядин амуькыйри, этнографиядин, гьаклини нумизматикадин материалири, халкъдин харусенятдин чешнейри, къадим гьилин хатлари ва ктабри чпихъ ялзава.

Эхиримжи йисара музей мадни гегеншарнава. Вичихъ 900 квадратметрдин чил авай музейдин экспозициядин заларин къадар 13-дав агакънава. Ина Гейдар Алиев рикел хкизвай пипи, шиклирин галерея, чехи ктабхана, къадим къванцини гьумбетрин выставкани арадал гъанва.

Мад са къватлал

Дуньядин маса уьквейра хьиз, Литвадани са къадар лезгийр яшамиз жезва. Абуру гьам и уькведедин къилин шегьер тир Вильноса, гьамни маса шегьерра къвалахзава. Гила инара яшамиз жезвай лезгийр агатзава ва абуру чпин члал, меденият, адетар хьун патал алахъунар ийизва.

Литвадин эгьли тир лезги Ширзад Къафаран хци лугъузвайвал, постсовет махандин маса республикайив гекъийгайла ина лезгийр са акъван пара авач. Гьакъ ятлани чи ватангьийризи милли жуввал хуьз къанзава ва гьавийлай абуру лезгийрин медениятдин меркез арадал гьун кьелт авунва. Меркезди къарибулхуда авай чи ватангьийр агуда, абуруз дидеда члал, лезги меденият, адетар гена-ни хьсандиз хуьдай мумкинвал гуда.

12 йисуз келда

Чи республикадиз юкъван мектебда чирвилерин цийи системадиз элячиз къанз са шумуд йис я. Талуьк министерстводин къил Мисир Марданова малумат гайивал, алай вахтунда дуньядин 90 процентдив агакъна уьквейр и системадиз элячйнава. Гила чи республикани и рекъай фин терек я. И кар патал «Образованидин гьакъиндай» къанунда дегъишвилер тухвана къанзава.

Юкъван мектебда 12 йисуз келун вирибур патадди туш. Виликдай хьиз 10 йисуз мажбур келда. Вузрик эгъчзавайбуру лагъайтла, 12 йисуз келна къанзава.

Фермердин агалкъун

Къубадин I Нюгеда хуьрай тир фермер Рамиз Керимова вичин багъдин бегъерлувал артухарун патал цийи рехъ хкъанава. Ада японрин технология асасдиз къачуна цийи гум гудай аппарат арадал гъанва. И аппаратдин гумади майваар фад, гьамни парклар ква-чиз дигмишарзава.

Вичихъ 1,3 гектардин багъ авай фермерди аппаратдин кланик цай кутаз гумадикай уккус хкудзава. Ада йиса къудра тарарал «гумадин уккус» иличзава. И кар патал са тон цихъ 5 литр «гумадин уккус» акадарна къанзава. Цийи къайдади багъдин бегъерлувал къедрара артухарзава.

Къуьзуьвиликай хуьда

Россиядин алмирз агъзур йисарадди Якутиядин Мамонт дагъдин клук клевиринавай муркларай чан алай организм жагъанва. Абуру лугъузвайвал, эгер и микробдихъ агъзур йисарин тарихар аватла, адалай инсанар къуьзуьвиликай хуьз алакъада.

Урусри цийиз жагъанвай бактериядикай «Бацелиус F» тлвар ганвай дарман гьасилнава. И раб ягъай къуьзуь киферин уьмуьр 30 процентдин яргъи хъанва ва абурухъ азарар ахатзава. Гележегда алмир инсанрал тежриба тухуда ва абуруз мадни пара яшамизиз къумек гуда.

Космосда михъивал

Швецариядин алмирз цийи проект кьилиз акъудиз алахънава. Абуруз виликай къевезмай вад йисан къене космосдиз зибилар къватлдай пейк ракуьриз къанзава. Чпин уьлкве михъиз хуьзвай швецарияйив гила космос михъиз хуьн патал алахъзава. Пейкини Чилин орбит ана лув гузвай, чпин яргъивал 10 сантиметрдайла са тнмил артух тир 16 агъзур объектдикай михъна къанзава. Идалай гьейри орбита 10 сантиметрдайла гьвечи тир миллионради объектрини лув гузва.

Космосда зибил къватлна къанзавай аппаратдин клалуб 30x10x10 сантиметр я. Алмирз лугъузвайвал, ихътин аппарат гъазурун ва цавуз акъудун патал 10,87 миллион доллар серфна къанзава.

Делилар жагъанва

Дуньядин газетри хкъизвайвал, урус алмирз Антарктидада 4 агъзур метр деринвиле мурклар эгъуьлна винел акъудай «Рагъкъеъцай патан вир» тлвар ганвай чкадихъ галаз алакьалу яз цийи делилар винел акъатнава. Алмирз ина 100 метрдин деринвилей фашистрин къизилдикай тир свастика ва чехи хазина жагъанва.

Садуру лугъузвайвал, Гитлер ва вахтунда кьейиди туш, ам чехи хазина ва Пуд лагъай Рейхдин архивар гъаз иниз атайди я къван. Немсери ина 10 агъзур кас яшамиз жезвай шегьер кутунай ва абуру и шегьерда цийи яракьар, лув гудай аппарат гъазуззавай. НЛО арадал гъайибурни гьана яшамиз хъайи кьве стха - Вальтер ва Реймар Хортенар я. НЛО-йри кьерехдай шегьердиз къевез къанзавайбуру яна къенай. 1947-йисуз абуру Америкадин экспедициядин, 1973-йисуз Жак Иво Кустодин командадин инсанар тергнай.

ГАТФАРИН ЛАЦУ ТАВАТ

“САМУРДИН” ГАФАЛАГ

(Эвел 14-чина)

Хевелар - викинал алай ястух
Хеси - ахта
Хивел - къацу чичег
Хума - грипп
Хуьклай - са карни тийижирди
Хунса - кьве жинсин лишанар
квей инсан
Хуш - ягъанат
Хурчар - гьебяр
ХутI - кит
Хучар - шалвар
Хушма - хуш гьиссер
Хуф - гьарарат, ифин
Хуьк - руфундлай алажай хам
Хын - вахчагдин са жуьре
Хуьлуьхуьлуь - такурвал ийин
(гьалатI)

Хь

Хьалхьам - таран ичин къен
Хьархьар - яд ван алаз авахуьн
Хьалаш - чехи эчел
Хьахь - чилин менфатсуз гьал
Хьемпар - чухьверрин сорт
Хьиртиш - дамар
Хьул - хуьтур
Хьулаж - гьалсуз хъанвай
Хьулаш - яцу жендек авай
дишегьли
Хьурц - балкандин къекъуьнин
жуьрейрикай сад
Хьурхуьш - къазуннавай, чиркин
пекер
Хьушан - къизмишди
Хьушлуь - чехи цайлахан

Хь

Хьен - гьеллел тадай шуькьлуь
тлварикай хъанвай
чехи кутун
Хьраб - куб

Ц

Цар - гьевес
Церева - уяхдиз
Цикли - къеж квай недай затI
Цирав - йис бурма тир хеб
Цицивал - викигьвал
Цице тун - худа тун
Цини - яру цуьквер алай
чуьлдин набатат
Цуькьар - энергия
Цуьргъуь - хуз

Ц

Цайперес - цуз икрамзавайди
Цангур - 1. шприц;
2. недай хъач
Царулар - недай хъчарин
са жуьре

Цар - къушун
Царин - пахла
ЦивекI - ичин сорт
Цегьрекь - гьар жуьредин
рангарин цуьквер
жезвай вал

ЦемекI - куьлуь къум
Цехуь - зил ван
Цидга - патахъ
Цидгем - чилин гьвечиI клус
Цингьилинган - скрипка
Цинпих - гьвечиI аял
Циринлар - смородина
Цудга - гъаф чапрас
Цуну - арабадин къваларин пай
тир кларас

Цуьлуьк - недай хъчарин
са жуьре
Цуьнуьр - чархар къачиз арабадин
амай паяр чепел кунвай
къе кларас
Цуьнтгуй - живедин куьлуь хар

Ч

Чалакъ - алдах
Чалаф - хебис
Чамчак - чехи бочка
Чангу - чуьнуьр
Чаргав - са куьтендик квай пуд
гьайвандикай юкъвавайди
Чарках - чархар кумачир араба
Чархачи - қабарлар, вилик кваз
къевезвай кас

Часу - дерин
Чатар - сан шалай гъайванар
куьтендик кутундай алат
Черика - мал-девет терик авур
кадиз акъатзавай пай
Чик - шурва

Чиладагъар - дармандин набататар
Чиланбар - вацун цин винел
жедай валар

Чиналд - маска
Чих-чих - чимчлр
Члар - вацун эвел кыл
Чукъван - викинин вини тар
Чуквар - таза аялдал галчуькдай пек
Чустар - къезил къачин къаб
Чуьпаз - тут
Чуче - ширинвал квай дуьвал
галай набатат
Чха - гуднавай кларас

Ч

Чаба - къалин члар алай
ЧагугI - смирно!
Чаларбан - гафарин устад
Чаму - гьударин къвал
Чивен - дамах
Чивех - гьайиф чуьтун
Чехи - диф алай (югь)
Чидгем - щепка
Чидгтер - туьлуз акъахай паз
Чихьк - еб хьиз менфат
къачузвай таран хел
Чимчлр - синца
Чиргилн - какахай кар
Чих - наразивал
Чугвал - чухур, гьвечиI клам
Чукъван - яцу яргъи кларас
Чурф - нерин хилеяк
Чуьрук - кьфи хъач
Чух - юргъ

Ш

Шагьад - гьуьр регъуьнин гьакьни
Шаква - ширдин жанр
Шаклал - фалуьж хъанвай кас
Шанатар - пуьрияр
Швель - йитин
Шверн - ялгъузвилхъ ялзавайди
ШиблгитI - къалин фундамент
Шиври - кьфи алайди
Шилекан - банд
Шираз - айван
ШирликI - желатин

Э

Эвекъарун - бурж вахкун
Эгъвел - къатадарун
Эже-беже - гьаклан
Эжукъирав - гьилер куьруь инсан
Эклерар - лаппа
Элчуьхун - 1. агатун, яхун хьун;
2. пелеш хьун
Энбер - регъуьн деталь
Эфзел - артух
Эфсет - ажал
Эчехун - бегъур авун

Ю

Югь - къуза

Я

Явакъан - темпел
Яп - пипи
Яргъалуьх - яргъал уьлквейар
Яргъеп - яргъи кас
Яргъияр - алаз-алачиз рахунар
Ятаб - санал

Газетдин юбилейдин тилит гъазурайбуьр:
С.КЕРИМОВА, М.МЕЛИКМАМЕДОВ

SAMUR

Баъ редактор
Седат КЕРИМОВА

Redaksiyanın ünvanı: AZ 1073 Ba-
ki, Mətbuat, prospekti, "Azər-
baycan" nəşriyyatı, 3-cü mərtəbə,
101-ci otaq.
www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@rambler.ru

Hesab nömrəsi
26233080000
"Kapital bank"ın 1 saylı
Yasamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708

Qəzet Azərbaycan
Respublikasının Mətbuat və
Informasiya Nazirliyində
qeydə alınıb.
Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581
Sifariş: 937
Tiraj: 3000
Tel: 432-92-17

“AZƏRBAYCAN” NƏŞRIYYATINDA ÇAP OLUNMUŞDUR